

Dissertatio medica inauguralis, de febre petechiali / [Christoph Relou].

Contributors

Relou, Christoph, active 1661-1664.
Rolfinck, Werner, 1599-1673.
Universität Jena.

Publication/Creation

Jenae : Literis Nisianis, [1664]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/aj3uqj3b>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS;

De

FEBRE PETECHIALI.

Hanc

summo aspirante archiatro,

DECRETO ET AUTORITATE

Incltyti ac Gratosissimi Senatus Medici
in illustri ac florentissimâ

SALANA,

P R Æ S I D E

V I R O

NOBILISSIMO, EXCELLENTISSIMO

ATQUE EXPERIENTISSIMO,

DN. GVERNERO ROLFINCIO,

Phil. & Med. Doct. Pract. ac Chim. Prof. Publ.

Eminentissimo, Academiae Seniore gravissimo,

Domino Praeceptore ac Promotore meo omni obser-
vantiae cultu etatem suspiciendo,

PRO LICENTIA

SUMMOS HONORES, PRIVILEGIA ET INSIGNIA
DOCTORALIA IN ARTE MEDICA LEGITIME
IMPETRANDI,

publico philiatorum examini submittit

CHRISTOPHORUS RELOVIUS,

HAMBURGENSIS.

Anno 1664. die Augusti.

J E N Æ,

Literis NISIANIS.

VIRIS

*Magnifico, Nobilissimo, Consultissimo,
Excellentissimo,*

D O M I N O

BARTHOLDO MULLERO,

Jurisconsulto consummatissimo, Con-

suli Seniori eminentissimo, clavum floren-

tissimæ Patriæ summâ cum prudentiâ

moderanti.

Maximè Reverendo, Reverendis, Nobilissimis,

Amplissimis,

D O M I N O

JOACHIMO GÖDERSEN,

Reverendi Capituli Decano

eminentissimo.

D O M I N O

GUNTHERO ERICO von Eigen/

Seniori Canonico Primario.

D O M I N O

LUCÆ LANGERMANNO,

Canonico Primario.

**Juris utriusque Doctoribus
excellentissimis.**

NEC

NEC NON

Nobilissimis, Excellentissimis, atque

Experientissimis,

D O M I N O

J O H A N N I A L B E R T O

H U S W E D E L I O,

Reipublicæ Hamburgensis Physico,

Præctico felicissimo.

D O M I N O

M I C H A E L I K I R S T E N I O,

Physic. ac Poës. Profesori celeberrimo,

Præctico florentissimo,

Medicinæ Doctõribus eminentissimis.

U T E T,

Præclarissimo, Præeximio

D O M I N O,

M. P A U L O R E L O V I O,

Scholæ Patriæ Collegæ meritissimo.

Dn. Dn. Evergetis, Mecænatibus, Promo-

toribus, Parenti omni honoris & observan-

tia cultu, filiali obsequio

suspiciendis.

Hunc inauguralem partum in sui
recommendationem

offert

A U T O R.

H 2

In

Namplissimum, Viri, Magnifice,
Maxime Reverende, Reverendi, Nobilissi-
mi, Consultissimi, Experientissimi, Præ-
clarissime, laudum Vestrarum Oceanum exiguam hu-
jus epistolæ cymbam ducere, jam non contendam. Quis
enim hic fundum speret, ubi nullus planè terminus?
Quis ad portum aspiret, ubi laudum immensitas extra
horizontis sphaeram diffunditur? Si Vestra erga pa-
triam merita intuear, abyssus est, si animi celsitudi-
nem, sine fundo pelagus, si jurisprudentiam miracu-
lum, si in agris sublevandis felicitatem, prodigium, si
in erudiendâ juventute dexteritatem, summa gloria
est, adeò ut si vastissimo huic æquori ratem commit-
terem, facile ad temeritatis scopulum alliderer, si hære-
rem, timoris & pusillanimitatis Charybdim perti-
muisse viderer. Hæc omnia potius alto venerabor si-
lentio, quàm ut virtuti invidiam concitem. Præ-
dicet hæc Augusta Hamburgensium, quæ quotidie Ve-
stram in conservandâ republicâ sollicitudinem, Ve-
stram in sacris rebus sustentandis dexteritatem, Ve-
stram in sublevandis civium ægritudinibus felicitate-
m, tuam in informandâ juventute sedulitatem ad-
miratur. Harum laudum splendore motus Vestro in
amore & favore anchoram firmo, & inauguralem
hanc de febre petechiali Vestris manibus summâ ani-
mi

mi submissione offero. Accipite quæso petechialem,
rudi ingenii penicillo exaratam, & auctoris subjectum
adspicite animum. Non offero VOBIS opus aliquod,
nonum usque in annum sub ingenii examine pressum,
sed paginas paucis diebus pro ingenii modulo adumbra-
tas. Quod si forsan in uno vel altero non omnia fue-
rim assecutus, hominem genitum non omnia humana
novisse cogitate. Vestro si paginae probabuntur judi-
cio, ab omnibus injuriis tutæ erunt. Suprema Maje-
stas Vos omni gratiarum & benedictionum genere in
splendidissimum patriæ emolumentum, rei sacræ orna-
mentum, multorum ægrorum salutem, juventutisque
commodum Pyllos annos conservet. Ut Phydias effigies
Minervæ scuto eximi haud potuit, quin tota moles dis-
solveretur, sic pectori meo insculpta sedebit Vestrorum
meritorum recordatio, perpetuumq; servitia præstandi
desiderium, donec animam in corpore figam moribundo.

Dabam in Athenæo Salano ANNO MDC LXIV.
VII. Cal. Augusti.

Vestr. Amplitud. Excell. Claritat.

observantissimus

Christophorus Relovius.

DISSERTATIONIS
De
FEBRI PETECHIALI,
PROOEMIUM.

Interrogatus quondam *Austrius Albertus*, quænam jucundissima esset possessio? respondisse dicitur, *Sanitatis, cujus thesaurus tam pretiosus, ut quidvis potius perpeti debeat homo, quam eum sibi eripi sinat.*

Prudentissimum sanè viri responsum! egregium verissimumque sanitatis encomium! si enim in innumeras ejus utilitates cogitationibus nostris exspaciemur, immensus sese nobis aperit campus, ut ea summo jure omnis fundamentum jucunditatis appellari mereatur.

Quid quæso jucundius? quàm infinitis perpetuæ sanitatis frui commodis? quid suavius? quàm nullis obnoxium esse morborum invasionibus? quid denique amœnius? quàm sanitate stipatum peregrinas visitare regiones? varios incolarum mores mirari & consuetudines? Ut enim *Cynthius*, lampas mundi fulgentissima, splendore suo universam orbis faciem illustrat, cæteraque sidera illuminat, ita etiam sanitas totam corporis compagem conservat, omnibusque ejus partibus vigorem impertitur. Eâ in corpore nostro existente, tota microcosmica œconomia benè est constituta, quælibet suo munere fungitur facultas, bonum ventriculus elaborat chylum, optimum cor ex eo generat sanguinem, omnem in depurando sanguine hepar adhibet diligentiam, noxios ichorosi humoris characteres lien segregat, segregatos ad renes cum urinâ tandem excernendos mittit, cæteraque viscera in partem debito modo exornandâ summoperè sunt occupata. Spiritus *animales* totum exhilarant hominem, omnes tristitiæ nebulas operosè semovendo, omnes melancholiæ labyrinthos præcavendo, *vitales* Nestoreos promittunt annos, quicquid numerosam eorum seriem impedire possit, suppressantes.

Geni-

Genitales suis etiam benè prospiciunt partibus, corpori robur addunt firmum, ut hinc quævis onera, quasvis actiones alacriter subire possis, totaque corporis structura validis innititur fundamentis.

Sanitatis beneficio Reges & Principes ulteriori subditorum salutis invigilant, & ad populi actiones attendunt. Ejus ope

Impiger extremos currit mercator ad Indos

Per mare, pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Ejus ope robustos agricola aratro adhibet lacertos, frugiferæque segetem telluri committit, de quâ messem suo tempore opimam avidus expectat.

Summam hanc sanitatis excellentiam optimè agnovit & ponderavit Lyricorum Poëtarum Phœnix *Venusinus lib. 1. epist.* dum inquit:

Si ventri benè, si lateri pedibusq; tuis, nil

Divitiæ poterunt regales addere majus.

Ast quàm facilè pretiosissimus hic sanitatis thesaurus, omnis felicitatis scaturigo amittitur? Ut nubeculæ alicujus interpositio nitidissimos solis radios aufert, ita etiam minimus diatæ excessus sanitatis vigorem perturbat.

Verùm quis in tantâ hominum multitudine illud perpendit. Omnes

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.

Sapè plus ingeritur, quàm ventriculi nostri mensura capit. Hæc copiosa ciborum & potuum ingestio omnium cruditatum, omnis putredinis mater; quæ enim in alimentum converti debebant, merum fiunt detrimentum, quia ciborum copia à ventriculo coctione superari non potest. Hoc suo etiam tempore expertus est subtilissimus *Seneca*, dum *epist. 99. ad Lucilium*, scribit: *multos morbos multa ferunt fercula.* Hinc non solum corpus, sed animus etiam sua bona inevitabili exponit naufragio. Quot & quantas ventriculus crudus inducit gravissimorum morborum bestias? Hinc quot & quantas spirituum mala constitutio virium debilitates?

Plinius,

Plinius, historiarum promus condus suo seculo trecenta morborum genera, quibus homo obnoxius esset, numeravit *lib. 7. cap. 51. & lib. 25. cap. 2.* Egregia certè morborum multitudo! Ast si accuratiùs in eorum numerum inquirere vellem cum *Marone, lib. 6. Æneid.* Thesei innumera flagitia descripturo fatendum mihi esset:

*Non mihi si linguae centum sint, oraque centum,
ferrea vox, morborum omnes comprehendere formas,
omnia symptomatum percurrere nomina possem.*

Quanta autem ex hâc uberrimâ morborum segete actionibus humanis oboriantur incommoda, non multis verborum ambagibus recenserebimus, cum cuilibet constet, quæ ibi mera erant gaudia, hîc infinitas esse ægritudines, quæ ibi jucundissimæ voluptates, hîc gravissimos esse dolores, quæ ibi summa erat felicitas, hîc maximam esse miseriam. Sanitate amissâ, omnis simul amissa Imperatoris felicitas, clavus reipublicæ perturbatus, subditorum periclitatur salus. Mercatore morbo correpto, mercatura est quasi sepulta. Campus rustici ope destitutus jacet incultus, ager non frumento, sed zizaniâ luxuriat.

Quò itaque communi omnium occurratur damno, ex tot salutis nostræ antagonistis, unum prælo subicere, inque ejus naturam & causas inquirere in hoc inaugurali exercitio constituimus.

Ast dum à tanto morborum exercitu circumdati, eorum numerum circumspicimus, in primo statim limine hæremus, cui ex tot humani corporis hostibus dicam scribamus.

Cum autem FEBREM PETECHIALEM plurimos morbos violentiâ, periculoso eventu antecellere, suaque malignitate non solum totum corpus, verùm imprimis etiam ipsum cor, vitæ nostræ palatium, aggredi, oppugnare, vincere, suoque contagio multas hominum myriades è viventium numero citissimè tollere, videamus, ejus atrocitate moti ipsi nos pro ingenii viribus opponemus, & è corpore humano exterminare conabimur.

Tu verò triune DEUS, summe Archiater, mentem nostram dirige, nobisque Spiritu tuo Sancto succurre, quo hujus armati auxilio FEBRIS PETECHIALIS violentiam felici fidere ad Garamanthas & Indos propellere possimus.

CAPUT I

In nominis rationem inquirat.

DE eo ante omnia nos jubet esse sollicitos *Galenus*, venerabilis artis medicæ arcanorum myſtagogus, nunquam sine summo honoris citandus encomio, dum *1. method. med. c. 5. ἐπὶ πάντων ζητούμενων εἰς λόγον χρῆμετα λαμβάνεσθαι τῆς οὐσίας*, in omnibus, de quibus queritur, ad rationem oportet assumi ipsum nomen, inquit. Eo enim in rei cognitionem venimus J. C. Scaligero autore.

Nomen itaque nostri affectus FEBRIS dicitur PETECHIALIS.

De vocabulo FEBRIS dubitant ETYMOLOGI, unde ORIGINEM suam traxerit.

Sunt, qui à *Februus* Romanorum festo, quo tota civitas ab omnibus piaculis lustrabatur, deducunt, à quo festo mensis februarius dictus est, quod febris simili modo totum corpus à vitiosorum humorum colluvie separet & purget. Verùm non videtur propriè, sed propter aliquam tantùm convenientiam inde derivari posse, cum multæ dentur febres, quæ corpus ab humorum abundantia non liberent, sed potius eorum perturbationem pariant. Si enim omnis febris corpus purgaret, nulla esset lethalis.

Trincavellus in *1. Galen. lib. de differ. febr. latinè febris*, ait, dicitur à *fervore*, fervidum enim calorem significat, & qui excedit naturales terminos.

Paracelsus lib. 1. paramir. cap. 6. tom. 1. erroneè nomen à *fervore* deduci, ait, cum ille fervor signum saltem morbi, non materia, non causa: nomen verò debere procedere à materia, proprietate & natura ipsius substantiæ. Hinc febrem tractatū de pestilente tom. 3. pag. 46, morbum nitri ꝑ incensi vocat.

Nicolaus Perottus Sipuntinus in Comment. Lat. Ling. pag. 26. 30. à feritate provenire, quàm lædit corpus, existimat.

Alii denique à pisce quodam, qui à *Scaligero de subtilitate ad Cardan. exercitat. 218. 6. Februs* dicitur, nomen accepisse putant. *Pisces illum* (scribit Scaliger l. c.) si quis manu capiat, continuò febris corripitur, amissio verò pisce liberatur. Nos autem pisces hunc magis à febre quam excitat, quàm febrem ab eo appellari arbitramur.

Græcis πῦρ πυρετός ignis vocatur; ita æternum artis Medicæ fundamentum *Hippocrates*, cujus fama non nisi ipsis siderum circuitibus terminatur, cum quibus in æternum ejus gloria singulis diebus omnibus terræ locis oritur, 2. *aphorif. 26. per πυρετὸν febrem intelligit.*

Πυρετός ὡνόμασαι, inquit *Galenus 3. de fractur. cap. 8. Ὅτι δὲ πυρετός, καὶ τὰτ' ὅτι τῷ πυρετῷ, εἶναι τὸ θερμασθὲν ἔχειν πυρετὸν, Febris vocatur ab igne, æstu, calore, incendio. Ea est febris essentia, quod calorem igneum habeat.*

Alterum affectus hujus vocabulum dicitur PETECHIALIS, à *petechiis*, i. e. *maculis*, quoniam hæc febris nunquam sine maculis esse solet.

Petechia vox omninò barbara est, simulque cum suo morbo nobis diu incognita, jam verò & vox, & morbus omnibus notissimus. Videtur tamen provenire ab ungaricâ voce *Betseg*, quæ ipsis morbum indicat, & ita κατ' ἐξοχὴν morbum vocant. Ita etiam Itali il morbo pestem propter violentiam appellant.

Non incommodè à Græco verbo πηράω *extendo, volo*, derivare poteris, quod maculæ istæ per universam ferè corporis circumferentiam quasi extendantur: vel quod subito appareant, subito etiam dispareant, ita ut quasi avolare videantur.

Petechia vox in genere omnes maculas suo ambitu complectitur, quocunque etiam modo, sive criticè sive symptomaticè in febribus malignis erumpant. In specie verò notat febrem illam malignam, in quâ maculæ petechiæ dictæ semper apparent. Hinc etiam κατ' ἐξοχὴν febris petechialis vel abstractivè petechiæ nominantur.

SYNONYMIA varia est, & à variis autoribus diversis nominibus hæc febris insignitur .

Nonnulli eam *puncticularem*, *peticularem*, appellant, à *peticulis* & *puncturis*, ob similitudinem.

Alii *pulicularem* vocant, cum maculæ illæ pulicum morsus repræsentent.

Job. Thom. Minadous. lib. 1. de febr. malign. cap. 3. lenticularem ob figuram dicit.

Paulus Neucranzius, cap. XVI. purpuram nominat ob colorem.

Primerosius lib. 4. de febr. cap. III. pag. 410. purpuream febrem itidem ob colorem appellat.

CAPUT II

definitionem exhibet realem.

Cognito jam nomine proximum erit ipsa morbi penetralia ingredi & ante omnia primò definitionem brevi perspicuitate in medium afferre, ut ex eâ quisnam morbi status, quæ conditio, omnibus innotescat; ne eâ omissâ cymmeriis in tenebris palpemus & cum cæcis de colore judicemus. Definimus itaque

Febrem petechialem morbum intemperiei calidæ, malignum, contagiosum maculis in cutis superficie totius ferè corporis versicoloribus sine pruritu & protuberantiâ erumpentibus conspicuum, cum capitis gravitate, cordis anxietate, & maximâ virium debilitate, à singulari sanguinis corruptione & humorum putredine dependentem.

Hæc definitio ut melius accommodetur affectui, in examinis incude tanquam in lydio lapide probanda, bonæ enim definitionis forma est, ut nihil in eâ desideretur nihilque superfit, ut habet *Philosophus 6. top. 3.*

GENUS seu rationem formalem *morbum intemperiei calidæ* diximus.

Febrem petechialem MORBUM esse ex definitione morbi omnibus notum; est enim affectus præter naturam corporis vi-

ventis actiones primò lædens. Morbus non levis, sed acutus est, quod ex celeri pulsus motu, qui cum impetu manum per-
tundit, patescit.

INTEMPERIEI MORBUM esse, quoniam conveniens corpo-
ris temperamentum mutatur, nemo fortean ibit inficias.

Τὸ θερμὸν ὡς φύσιν CALOREM p. n. febris designare,
essentiam *summus dictator* suâ stabilivit autoritate, dum pluri-
bus in locis febrim τὸ πῦρ insignivit.

Pergamenus hanc sententiam suo confirmat suffragio ἡ ἰ-
σία inquiring, 6. epidem. com. 1. t. 29. Τῶν πυρετῶν ὃ καὶ Ἰπποκράτης
μόνον, ἀλλὰ καὶ καὶ τῶν κοινῶν πάντων ἀνθρώπων εἶναι; ἡ
ὡς φύσιν θερμότης, *essentia febris non Hippocratis solum sed &*
communi omnium hominum sententiâ est præter naturam calidi-
tas.

Galenus lib. de caus. morb. assentit, & febrem immoderatam
totius corporis caliditatem dicit.

His astipulantur *Trallianus lib. 2. cap. 1. Trincavellus de diff.*
febr. cap. 1. & alii.

Caliditas ista ita cum febre nostrâ conjuncta est, ut hæc
fine illâ existere nequeat, quod nemo fortean, nisi febris na-
turæ planè ignarus, negare poterit. Ea enim ipso sensu mani-
festa est, ut firmioribus rationum fundamentis non indigeat.
Hac præsentē cum pulsu crebriore, respiratione intemperatâ,
siti, urinâ rubicundâ, vigiliis nimis, omninò febrim adesse judi-
care licet.

SICCITAS an de febris petechialis sit essentiâ inter artis
nostræ Proceres maxima est controversia. Ab utrâque parte
viri adsunt magnæ autoritatis, maximique ponderis.

A parte affirmativâ stare videntur, qui febrim in genere
esse SICCAM INTEMPERIEM formaliter asserunt.

Ipse *Cous* in calidâ non solum intemperie, sed & siccâ
febris consistere essentiam asserere videtur, quando 1. aphor. 16.
ἰγχαῖ inquit, διαταῖ πάνσι, τοῖς πυρεταῖνσι συμφέρει, *humidus*
visus febricitantibus utilis.

Galenus itidem 1. acutor. t. 15. & 43. de virtute medicamen-
ti febri competentis sollicitus, illud frigidum debere esse & hu-
midum

midum ait, existimavit fortè quia tali indiget auxilio esse calidam & siccam.

Horatius Augenius lib. 1. de febr. cap. 10. in calidâ solâ intemperie febrim consistere non posse, sed simul siccum esse affectum, in formali suâ ratione astruit, tribus potissimum rationibus.

1. quia febris ab Hippocrate *πῦρ* indigitata est. Cum itaque febris sit ignis seu igneæ naturæ & ignis sit calidus & siccus sequitur febrim esse calidam & siccam.

2. quia Hippocrates febricitantibus victum humidum imperet.

3. quia hectica febris rem clariùs demonstret, quæ omnibus ferè consentientibus sicca est & calida.

Ab alterâ parte multos quamvis adducere possemus viros gravissimos, omnium tamen instar nobis erit Magnus noster ROLFINGIUS, Salanæ hujus Æsculapius, cujus divinas virtutes, æternam famam, egregiaque facta potiùs animo demior & silentio veneror, quàm ut indigno sermone illorum lucem obscurem. Hic enim *ord. & meth. cogn. & curand. febr. general. cap. 6. p. 29.* enucleatè ac nervosè satis siccitatem ad febrim magis *effectu* quàm *affectu*, effectivè magis & per concomitantiam quàm formaliter & per essentiam pertinere asserit in cujus Socratico edicto, ipsâ veritate & ratione suffulto, omninò acquiescimus.

Argumenta ab Horatio Augenio proposita tanti non sunt valoris, ut refutari nequeant.

Ad I. enim respondemus Hippocratem febrim *πῦρ* appellasse, ut ejus & præsertim malignarum æstum & vehementiam eò magis exprimeret, & quod etiam in aliquo effectum febris cum igne conveniret, in calefaciendo nimirum & exsiccando. Non enim sequitur: Hippocrates dixit febrim esse igneæ naturæ, ergò omninò ignis est, & omnes actiones & effectus habet ignis. Aliàs enim ut ignis domum, ita febris hominem combureret, & in cinerem redigeret.

II. quod attinet, victum humidum Hippocrates febrici-

tantibus præscribit, non ut morbus tollatur, sed ut corpus in suo statu conservetur, nec in morbum siccum incidat.

III. Tertium argumentum cum sit particulare, & à febris hecticâ desumptum concedimus. A particulari ad universale non valet consequentia. Concludimus ergò meritò siccitatem non esse de formali febris petechialis ratione.

Paracelsus novitatis amans, ut ingenii sui acumen omnibus ostenderet, excogitavit aliam febris originem & naturam, dicitque eam provenire ab accenso ☉ & ☿ & ita in accensâ hâc substantiâ febris essentiam constituit. Verùm si concedere vellemus inde provenire, quis crederet ☉ & ☿ à se accendi, & non à calore adveniente.

Firmo itaque stat talo, solum calorem ipsam febris constitutuere essentiam, neque hic per datam rationem corrui.

SPECIES febris ut plurimum est continua, at ratione quarundam exacerbationum continuæ tertianæ æmula.

CAPUT III. Subjectum explanat.

SUMMAS dignitates summis semper conjunctas esse periculis **S**Dionysius Syracusanorum Rex, Damocli regiam ipsius felicitatem ad cœli culmina evehenti, satis superque indicavit, dum ministris suis, Damocli regio locato in solio ad nutum obtemperare, ipsiusque capiti gladium paucis equinis annexum setis perpendiculariter impendere juberet.

Quid corde vitæ nostræ monarchâ superius? quicquid sanitatis, quicquid vigoris, quicquid denique vitæ reliqua habeant viscera, ipsi cordi, sanitatis, vigoris, vitæque scaturigini debetur.

Cor regiâ gaudens dignitate in medio corporis nostri refidet palatio, quo eò commodiùs singulis partibus vitam & vigorem impertiri possit.

Hanc cordis eminentiam optimè attendebant veteres, dum pectus coronare unguentisque illinire solebant, quoniam in eo cor, vitæ nostræ Regem collocatum sciebant.

Ast

Ast quò magis à supremo rerum creatore & naturâ nobilitatum, eò majoribus obnoxium vivit periculis. Quod enim Damocli unicus gladius, illud cordi infiniti ferè morbi minantur.

COR PRIMARIUM febris petechialis SUBIECTUM esse auctoritatibus & rationibus probari potest.

Galenus de diff. febr. ἡ γὰρ ἐγκαυσίς, ἢ ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐκέρχεται, inquit, ταύτῃ ἐχρὶ παρασηγορείαν. καὶ αὐτὴν πυρεπὶς ἐστὶ εἰ μὴ συνεξεσθῇ αὖτις τὴν καρδίαν. Sive enim exustio, sive solis operatio calorem in corpore excitet præternaturam, nondum tamen febris est, nisi cor una calefiat.

Eandem fovet sententiam Nobilissimus Dominus Præses, *meth. cogn. & curand. febr. gener.* Nos inquit, censemus præcipuum febris subjectum esse cor, adeò, ut etiam si reliquæ partes calorem habeant non naturalem, is verò ad cor non pertingat, nunquam oriatur febris, statim autem atque ille cordi communicatur, febris tum demum suam nanciscitur denominationem.

Univerſus artis Medicæ Senatus suo suffragio consentit, primariumque omnis febris subjectum cor constituit. Si itaque cor subjectum omnis febris, utique etiam petechialis primarium existet, quod enim de omnibus dicitur, illud etiam de hac vel illâ febre dici potest.

RATIO insuper ipsa hanc perpetuæ veritatis regulam confirmat, & cor subjectum nostri affectûs primarium proclamat.

Hoc I. patet CALORIS ratione. Cor est officina caloris, & à nullo alio viscere calor corpori communicatur. Si est officina caloris, omnium viscerum erit calidissimum. Si est calidissimum, ideoque etiam priùs potest accendi, quàm reliquæ partes, & per consequens erit primarium subjectum. In vivis canibus apertis cordis caliditatem exploravimus, alterum digitum cordi, alterum hepati immittendo, cordis calorem majorem, quàm hepatis invenimus.

Tactu cor non esse calidius negare videtur *Jacobus de Back disert. de cord. sect. 3. cap. 1.* quando aperto, dicit, *vivi animalis pectore*

peccore tantum calorem in tactu non percipi, neque exploranti majorem, quam aliorum viscerum observari.

Nos hujus auctoritati nihil detrahemus : paucis tantum verbis nostram experientiam præmisimus.

II. Patet idem Pulsus ratione, qui est actio cordis à pulificâ facultate, igneque animali, seu spiritibus vitalibus sanguini arterioso immerfis dependens, uti beatus *D. Mæbius, Vir supra laudis peripheriam positus, Præceptor meus fidelissimus*, cujus vivacem famam & æternum nomen nullum delebit seculum, in suis *fund. physiol. de usu cordis* testatur. Hic enim in statu sanitatis calorem naturalem in corde elaboratum per arterias in totum corpus dispergit, idem etiam per easdem vias in statu morbi materiam morbificam in totius corporis circumferentiam transfert.

Hic autè dissentientes audiuntur nonnulli, qui Harveanâ moti traditione, potius sanguinē, primarium febris subjectum, quam cor agnoscunt. Ille enim pulsum ex sanguine ortum habere, & sanguinem esse partem genitalem, fontem vitæ, primum vivens, ultimò moriens, sedem animæ primariam, in quo tanquam in fonte calor primò & præcipuè abundat vigetque, & à quo reliquæ omnes totius corporis partes calore influente foventur & vitam obtinent.

Hæc Harveana sententia multis indiget probationibus, & maximam partem à plurimis in dubium vocatur.

Nos cum eo non litigabimus, si cordi primariò, venis & arteriis, contentoque in iis sanguini secundariò hæc encomia tribuat.

Helmontius aliud febris primarium subjectum in scenam producit, dum nidum febrium in primis officinis ponit. Extenditur, *scribit*. à pyloro per duodenum & vasa ibidem multiplicia in intestina, item venas mesenterii, lienem, usque ad hepar.

Hunc sequitur *Franciscus Oswaldus, Grembsius lib. qui inscribitur arbor integra & ruinosa hominis III. cap. II. de febr. nat. N. 49. & cap. III. de febr. malign. N. 2.*

Nos aliorum autoritatibus & rationibûs edocti, horum opinionem potius miramur, quàm quòd eam civitate doneamus. Helmontio & Grembsio, quorum anima in pyloro residebat, concedimus, de nostrâ & aliorum animabus longè aliter sentientes.

Ventriculum suam conferre symbolam ambabus largimur manibus, eum verò subjectum dici posse primarium planè negamus. Accidit interdum, quod in febribus malignis ex nimia vel prava victus ingestione primò afficiatur, sed hoc tantum est ratione temporis, non ratione essentia, nondum enim febris dici meretur, si cor non simul patiatur. Ventriculus omninò febris subjectum est ratione cruditatis seu causæ, non verò ratione caloris seu essentia; primò enim ventriculus est frigidus, & constat membranâ naturâ frigidâ: deinde exiguae venæ & arteriæ hinc inde dispersæ totum corpus inflammare nequeunt.

Quod si verò cor consideremus omnium viscerum calidissimum, ex quo vena cava & arteria magna prodeunt, quarum posterior mediante pulsu sanguinem & spiritum calidum in totum corpus dispergit, illud meritò subjectum primarium febris constituimus.

Hic obiter monendum, Helmontium plurima utilissima & scitu dignissima in chemicis tradidisse operationibus, quæ suâ laude non sunt defraudanda, de sede animæ verò & aliis tantum à veritate aberrasse, quantum oriens ab occidente distat.

Cum itaque inconcussum maneat, cor febris petechialis principale subjectum esse, illud autem ex variis compositum sit partibus, ne quis dubitandi ansam habeat, secundum quasnam afficiatur, dicimus secundum omnes, humores nimirum, membranas, vasa, ventriculos, substantiam, spiritus, sanguinem. Cum verò in sinistro cordis ventriculo spiritus generetur vitalis, & septum cordis potissima caloris naturalis sedes sit, illud etiam primariò affici cum Nobilissimo Dn. Præsidente affirmamus.

CAPUT IV.

Subjectum adæquatum simulque vias,
per quas febrilis calor in totum cor-
pus dispersitur, indicat.

REge apum vigente totum examen jubilat, dulcisonoque su-
furro lætabundum triumphat : eò malè affecto examen
langvet, eo pereunte & ipsum perit.

Corde benè constituto vitæ nostræ floret salus, eo labā-
scente, tristissima omnium viscerum facies.

Hoc in petechiali manifestum est, ubi cor maximè labo-
rat, & *totum corpus subjectum adæquatum seu secundarium* consti-
tuitur.

Affecto corde vitæ principio, ut rectè *Galenus* docet *de loc. affect.* necesse est mox reliqua membra omnia consentire. Hoc beneficio pulsus cum sanguine arterioso calorem febrilem ma-
lignum ad omnes corporis partes mittit, & febrem in ipsis ex-
citāt.

Una tamen pars magis afficitur alterā, quod fit vel pro-
pter cordis viciniam, vel propter vasorum magnitudinem,
quia majorem sanguinis copiam continet. Ut enim in statu
naturali calor in corde maximus, in hepate minor, in cerebro
minimus, ita etiam in præternaturali se habet.

MEDIUM autem seu *vehiculum*, per quod partibus com-
municatur, meritò sanguis dicitur, cum sine eo nec calor natu-
ralis, nec febrilis, ad partes transmigrare possit.

VIAE, per quas sanguis fluit ad partes sunt *venæ & arteriæ*.
Arteriæ nimirum sanguinem *ἡγεμονικὸν* spiritumque vitalem è corde
propulsum in universum corpus impellunt, teste *Nobiliss. Excellentiss.*
atque Experientiss. Domino Doctore Schenckio, Anatomico undique
celebratissimo, Præceptore, Promotore, & Patrono omni honoris &
observantia cultu devenerando, exercitat. anatom. II. lib. I. sect. 1.
cap. 24. Venæ verò sanguinem ab arteriis acceptum per ana-
stomoses minores in majores ad venam cavam & dextrum cor-
dis ventriculum deducunt.

Per

Per hosce canales natura spiritum vitalem & sanguinem ad omnes partes transfert. Hoc, tempore sanitatis, nutriuntur, & conservantur; tempore verò morbi per eosdem sanguinem malignitate febrili imprægnatum eadem accipiunt partes. Hæ deinde calore febrili alterantur & accenduntur.

Hanc sanguinis vitiosi communicationem egregiè petechiæ demonstrant, cum per totum corpus huc & illuc apparentes nunc adsint, nunc iterum evanescant; quando nimirum sanguini per venas iterum miscentur, & per pulmones ad cor redeunt, ubi novam cordi excitant anxietatem.

MODUS, quo calor febrilis per arterias & venas ad totum vehitur, hic est. Cor sensim & sensim à febrili maligno incendio calefactum, calorem febrilem naturali junctum in totum corpus per aortam ejusque ramulos effundit: *ἀνασπασθὲς* venarum sanguinem excipiunt, & per cavam venam ad dextram auriculam & dextrum cordis sinum mittunt, inde secundum tenuiorem partem per septum, secundum crassiorem per pulmonis vasa ad sinistram transit, ubi denuò exaltatur & inflammatur, & per arteriam iterum toti, perpetuâ circulatione & motu, corpori communicatur.

Calor autem febrilis à naturali non differt formâ, sed gradu & magnitudine.

ADÆQVATUM subjectum est totum corpus.

PETECHIARUM subjectum sunt extremæ partes. Constant hæ ex cuticulâ & cute. Quæritur ergò, quæ potissimum afficiatur.

Nonnulli cutim & cuticulam simul affici putant. Verùm hisce se opponunt *ἀντίψια* & experientia, quando enim vesicatoria in petechiali applicamus, elevatâ & abrasâ cuticulâ nullum macularum videmus vestigium.

Grembsius lib. I. cap. VIII. de us. part. §. II. Num. 8. inter cutim & cuticulam ipsis locum assignat. Minimè absurdum videtur, *ait*, si dicamus maculas istas latere inter cutim & cuticulam, & instar rubini è cuticulâ elucere: *Ἰνδὸς* enim pellucida est coëparum membranis similis. Quamvis constet cuticulam cute esse compactiorem & densiorem, ita ut humores faci-

le per cutem, non verò in cuticulam transeant, & sic inter cuticulam & cutem hæere possint, tamen hoc de crassioribus & purulentis, in scabie, morbillis & aliis intelligi, non verò de petechiis, quarum materia est subtilissima, dici posse putamus.

Verum itaque petechiarum subjectum ipsam cuticulæ substantiam dicimus, & Præceptorum nostrorum excellentissimorum sententiæ subscribimus, qui uno ore ajunt, in hac & similibus affectibus cutaneis non affici cutem, nec aliam aliquam partem huic proximam, nec humores inter cutim & cuticulam, sed in ipsâ ~~Inde quid~~ substantiâ hæere, quæ omnis generis recipit superfluitates, & pro materie crassitie, lentore, fluxilitate & subtilitate nunc seriùs nunc ociùs diffluere. *Magnif. Dn. Præses Dissert. anat. lib. 4. cap. 62. p. 1283. Nobiliss. Dn. D. Schenckius exercitat. anat. III. lib. 1. sect. 2. cap. 5.*

Hic quærere quis possit, cum venæ & arteriæ per totam cutis substantiam sint dispersæ, eaque ubique sit porosa, quæ fiat, quòd non ubique petechiæ appareant? Nunquam enim aut rarissimè in facie, manibus, plantis pedum conspiciuntur.

Respondent nonnulli quòd ibi venæ & arteriæ non sint adeò insignes quàm in reliquis partibus. Verùm hos refutant variolæ & morbilli, quorum materia longè crassior quàm petechiarum, & tamen castra sua magis in facie quàm abdomine, dorso &c. locant. Accedit quòd arteria jugularis & frontalis quælibet insignis magnitudinis adsint. Et licet sint minores quàm in aliis locis, attamen non licet concludere: ergò petechiæ non possunt erumpere.

Aliam itaque rationem subesse necesse est. Nos respondemus, cutem faciei, externo aëri expositam, compactiorem & constrictiorem esse eâ, quæ vestibulo contegitur, & hinc aëris injuriam minùs sentire, humoremque non facilè admittere, deinde, quod meliùs probat, ob aëris frigiditatem fugitivas petechias facili negotio repellere. In plantis verò pedum petechiæ non existunt; quia non solùm ab aëris frigiditate impediuntur, sed etiam continuis actionibus callum contra-

hant, per quem petechiæ transire nequeunt.

Causam immediatam seu proximam & mediatas proximiores in- vestigat.

ARchimedes Siculus celeberrimus rerum cœlestium scruta-
tor, variarumque machinarum inventor, locum extra ter-
ram optabat, sperans se rotam terram moturum. Si & nobis
idem liceret, locum in corpore humano optaremus, è quo tan-
quam è speculâ humani corporis actiones contemplari posse-
mus, nulli dubitantes, veram nos petechialis causam detectu-
ros. In eâ enim omnis morbi cardo vertitur, ut quò accura-
tius medicus causam & cognitionem morbi noscit, eo felicius
remedia morbo & causæ morbificæ adversantia exhibeat.

Est autem illa multis difficultatum tenebris obnubilata,
deque eâ autores valdè dissentientes, observantur.

*Sunt, qui putredinem existimant, dicentes, putridas à ma-
lignis in eo differre, quod hæ habeant insignem profundam &
sordidam putredinem, illæ verò simplicem. Verùm nisi putre-
do malignæ febris venenatam aliquam qualitatem in se conti-
neat, ab aliâ simplici non nisi gradu differt: gradus autem no-
men malignum non meretur. Præterea hæc febris est conta-
giosa, morbi verò contagiosi natura est, suum effectum, agro-
to vix animadvertente, brevi assequi. Hoc à putredine, quæ
sensim & sensim quasi per corpus repit, quamque manifestæ
alterationes præcedunt, fieri non potest.*

*Nos nostram sententiam explicaturi arbitramur, causam
proximam febris petechialis esse singularem sanguinis corruptio-
nem. Non abs re singularem dicimus corruptionem; multas
enim novimus esse corruptionum differentias, alia enim est
corruptio ex contagio pestilentia, quæ hominem subito inte-
rimit, alia in scorbuto, quæ paulatim sese prodit, alia in scabie,
alia in variolis, alia in lue venerea, alia etiam corruptio in fe-
bre petechiali, quarum rationes humana imbecillitas detegere*

non potest, corruptio hæc dum fermentationem experitur se propagat, ut enim parva fermenti quantitas totam massam alterat, ita etiam vitiosa dispositio subinde plures humores, alterat & corrumpit.

Causa mediata proximior sanguis est tum in CONSTITUTIONE plethoricâ, cum secundum naturam se habens, purus, floridus, justam non observans *σωμειρία*, secedit à propositione, tum in CONSTITUTIONE CACOCHYMICA, cum qualitate peccat.

Omnes quamvis humores quocunque tandem nomine veniant siue naturales, siue excrementitii, siue præternaturales causæ mediatae hujus febris sunt, inter eos tamen bilis excellit. Hæc si abundet, ebullitiones & accensiones procurat, quod ex missione sanguinis in febribus malignis & petechialibus colligitur, quæ copiosam adustæ & corruptæ bilis materiam exhibet.

Hic non excluduntur subtiliores sanguinis partes, spiritus dicti. Hi quamvis ob perpetuam motionem, æream & simplicem suam substantiam putredini sese non facile subjiciant, ob summam tamen sanguinis corruptionem in consensum dum trahuntur, turbantur & occulto contagio integritatem suam amittunt.

EFFICIENS petechiarum *causa* est *facultas expultrix*, quæ in omni morbo materiam peccantem è centro, vel ab internâ parte ad corporis ambitum protrudit, & à re molestâ corpus liberare cupit, ab eâ vel quantitate, vel qualitate, vel utroque irritata.

Hic ardua oritur quæstio, an nimirum petechiæ criticè an symptomaticè in febre hac erumpant?

Nos ut huic nodo gordio gladium stringamus, dicimus eas omninò criticè erumpere, si materiæ quodammodò coctæ indicia adsint, & febris jam per aliquot dies duraverit, ibi enim natura sublevationem & liberationem tentat; Contra verò symptomaticè erumpunt, si in principio appareant, tum enim natura si expellit coacta id facit.

Sed OBJICITUR: bonæ crisis conditio est, ut notabilis aliqua fiat evacuatio, ista autem in petechiis non accidit, quoniam
niam

niam per maculas istas materiæ copia, quæ in venis est, non expellitur.

Resp. Quamvis non materiæ, qualitatis tamen malignæ magna evacuatur pars, præsertim si maculæ sint copiosæ. Si enim malignitas illa alteri per contagium communicari, & per poros ingredi potest, quid obstat, quò minùs etiam per poros stimulante imprimis naturâ iterùm expiret.

Pro nostrâ parte militantem habemus experientiam, quotiescunque enim petechiæ iterùm evanescunt & regrediuntur, toties cordi novam & insignem non solum molestiam, sed mortis etiam pariunt periculum, quod certè non fieret, si earum evacuatio nullius esset momenti.

Obiicitur ulteriùs, magnam petechiarum copiam sublevationem non afferre, nisi alia accedat evacuatio, sed potiùs materiam in venis & arteriis ebullientem portendere.

Resp. Concedendo eas non omnem absolvere paginam: nec semper etiam materiæ peccantis copiam præ se ferre. Si portendat, simul etiam naturæ robur indicat. Malumus nos petechiarum abundantiam quàm paucitatem.

CAPUT VI.

Causas mediatas remotiores ex rerum naturalium classe recenset.

Quoties felicissimum Protoplastarum ante lapsum in paradiso statum recordamur, toties, eos abjectissimi mali mortuæ summam perdidisse felicitatem, seque & nos omnes innumeris morborum generibus exposuisse, ingemiscimus. Quælibet enim hominis pars, quæ in statu integritatis ab omni morbo erat libera, nunc ipsa sibi malum accersit.

EX RERUM NATURALIUM numero sese offert TEMPERAMENTUM. Hoc si calidum & humidum sit, dissipabilia reddit

ut corpora, quantumvis τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν principia sint naturæ maximè convenientia, & iis natura magis delectetur, quàm sicco, inque iis opes suas recondat quàm maximè, nihilo minus corruptionem & putredinem faciliè admittit, & petechiali fores aperit.

ÆTAS nulla ab hâc febre inducias impetrare potest. Omni ætati, magis tamen juvenili insidias struit, cum hujus corpora ob diffluentem humiditatem corruptioni magis obnoxia, novit.

SEXUS nullam habet prærogativam: Sine ullo discrimine viros & fœminas invadit. Interdum solis mulieribus ἐξαιρέματα infesta, ἀρσενι ἔθενι nulli viro,

HABITUS corporis RARUS & PORORUM APERTIO non sunt silentio prætereunda, ea enim ut omnibus contagiosis morbis, ita etiam petechiali viam monstrant.

CAPUT VII

Rerum non naturalium classem scrutatur.

ILLam dum ingredimur, primo loco AEREM offendimus ad τὴν ἀναγκαῖαν qui refertur, ἀδυνατῶν γὰρ αὐτῶν μὴ πλησιάζειν, nam in eo perpetuò versamur, sine eo vix momentum aliquod esse possumus. Calidam & humidam dispositionem ad generandas febres malignas aptissimam Galenus 1. de diff. febr. 4. censet. Corporeis ANIMATIS ATOMIS venenatis si sit prægnans, non solum petechiales generat febres, verum etiam ipsam pestem. Hoc pluribus explicat Athanasius Kircherus, vir consentientibus omnium suffragiis, absque omni titulorum ambage magnus, & omni encomio major. Docuit experientia, in viciniâ hâc ægris mortuis, ex maculis innumerabiles erupisse vermiculos, vix microscopii vulgaris ope visui occurrentes.

AB ANNI TEMPORIBUS, vere, æstate, autumno mutatus aër nunc occurrit. Ut enim vere adventante in macrocosmo terra, quæ hyeme quasi mortua jacebat, iterum reviviscit, & vapo-

vapores malignos extrudit, ita etiam in microcosmo natura, vere adventante, omne expellit noxium, quod durante hyemis frigiditate propter pororum obstructionem evacuare non poterat. Hinc oriuntur omnis generis febres, à quibus petechialis non excludenda.

ÆSTAS nimio æstu corpora calida reddit. Inde omnis generis putridæ oriuntur febres, teste *Hippocrate lib. 3. aphor. 21.*

AUTUMNUS fidem sanitatis ingenitâ malevolentiam aliàs sollicitans, ad febres malignas & acutas proclivis est, contumaces parit obstructiones, vehementissimarum febrium generatrices, transpiratione enim impeditâ vapores cumulantur, qui à venis & arteriis iterum absorpti massam sanguineam corrumpunt. Hinc *Hippocrates: ἐν Φθινοπώρῳ ὁξύταται αἱ νῆσοι θανάτωδέσταται, autumno morbi acutissimi atque exitiales maximè ex parte, lib. 3. aphor. 9.*

COELESTIUM SIDERUM influxu alteratus aër occasionem præbere potest. Vultus hujus mundi inferioris subditi sunt configurationibus cœlestibus, non solum obœdientiam generali sed etiam speciali. Si ♀ sub ☉ sit in VI. aut VII. loco in signis igneis, astrales fiunt petechiales.

CAPUT IIX

Aëris contagiosi naturam explicat.

TOTA SUBSTANTIA ὅλη τῇ ὁσίᾳ inexplicabili modo alteratus aër, per contagium propagare potest noxiam hanc luem in vicina corpora. Hujus DEFINITIONEM contagii talem damus.

Contagium est inquinamentum vitiosum, occultum, è corpore ægrotante emissum, in simile corpus similem morbum seu affectum producere aptum. Ex hâc definitione contagii naturam, & quid contagium sit, & quomodo corpus afficiat, lubet paulò altius inspicere.

Ad contagium requiritur primò corpus contagiosum, quod alteri communicat, secundò, quod communicatur, ipsum

D

μῖασμα

μιασμα, tertio aliud corpus dispositum, quod contagium recipit.

I. Corpus contagiosum dicitur, quod ægrotat morbo tali, quem alteri communicare potest.

II. Illud autem quod communicatur, non est ipse morbus, quo alter laborat, sed tantum qualitas morbi, & tale quid quod aliud corpus dispositum eodem morbo corripere potest. Græci *νοστέρας ἀποκρίσεις, ἀπορροίας καὶ αἵματα* Latini *inquinamenta, semina, seminaria* vocant. Ut enim semen è corpore vivente elicatum aliud corpus sibi simile generat, ita etiam contagiosus humor, vel vapor è corpore morbofo emissus, atque in aliud corpus dispositum receptus, similem sibi affectum inducit, & sicut parva fermenti quantitas totam massam fermentare potest, ita etiam minimus vapor malignus, contagiosus, per poros immisus, totam massam sanguineam corrumpere & petechialem inducere potest.

III. Corpus requiritur dispositum: aliàs enim omne corpus contagium reciperet. Tuta quodammodò sunt corpora sicca, compacta & benè constituta, quæ scilicet nullas vel paucas habent superfluitates. Aptæ verò quæ calida, humida, & laxa, qualia *puerorum, virginum, gravidarum*. Aptissima, quæ vitiosis abundant humoribus.

Contagium petechiale OCCULTA agit proprietate, & magis huic quàm illi individuo insidiatur. Sic consanguinei magis habent, quod metuant, quàm qui nullam sanguinis cognationem agnoscunt. Inter hos parentes, liberi, fratres, sorores, magis contagio afficiuntur, quoniam major naturæ proprietatis & similitudo. Sic observatum est ab autoribus, nonnullos impunè cum infectis, quibus nulla sanguinis cognatione erant devincti, conversatos, postea à consanguineo infecto levi occasione etiam infectos fuisse. Hinc videmus naturæ cognationem, spirituum & humorum consensum multum præstare posse.

VIAE per quas contagium corpus ingreditur plures sunt, atomi contagiosæ per aërem, os, nares, poros universi corporis attrahuntur, totum enim corpus est perspirabile. Deinde

per

per vasa venosa & arteriosa, & eorum orificia hiantia ad cor referuntur, & sic totum corpus inquinant.

Hic non immeritò quæstio ventilanda: *Mortuane an viventia corpora magis insicant?*

Quæstio hæc ab utraque parte defensores habet strenuos, & rationes prægnantes. Nos salvâ aliorum sententiâ cum *Laurentio Jouberto lib. de pest cap 3.* majus à cadaveribus peste interfectorum, quàm viventibus, contagii imminere periculum, & longè periculosius in loco peste sublatorum, quàm etiamnum laborantium conversari, arbitramur, quoniam à viventis corporis calore nativo, & alexipharmacis venenum quodammodò hebetatur. In cadavere verò venenum calore nativo non resistente ferocius grassatur, & putredo venenum magis magisque auget.

Consentientes adsunt plurimi Medici, qui cadavera peste sublatorum quamprimum terræ mandanda, & quidem altius effodienda sepulchra jubent.

Accedit quod experientia testetur, sæpè aperturam sepulchri peste interfectorum priorem malignitatem, quæ ante multos annos grassabatur, iterum introduxisse.

Accedit & hoc, quod sæpè belli strages, aërem aliàs satis salubrem facili negotio contaminarit & malignitatem quandam pestilentialem induxerit, ob cadavera terræ non sepulta: Si itaque cadavera, quibus nulla antea aderat malignitas, illud efficere possunt, multò magis ab iis illud expectandum, quæ malignitate tali periere.

Qui CONTRARIUM defendunt auctoritatem *Rondeletii* nobis objiciunt. Hic *de febr. pest.* se dissecuisse aliquando corpora peste mortuorum, ait, multis spectantibus studiosis *sine damno*: Item, *Henrici Florentini*, qui *Jacobum Bontium* Med. D. Lugduni Batavorum adhibito Chirurgo *Daniele Weisens.* cadaver cujusdam, qui exanthematibus pestilentibus laborarat, tutò dissecuisse, refert.

Quod *Rondeletium* attinet ipse in suis fatetur scriptis, sibi ignotum inter sectionem fuisse, an cadavera illa peste interfectorum fuerint, neque addit, unde postea illud resciverit.

Bantii exemplum particulare est, ideoque nostram sententiam non destruit.

II. Regerunt, poros in demortuis concidere, nec amplius quid recipere, & per consequens nec exspirare.

Resp. concedendo poros concidere, nec amplius recipere, eos autem nihil exspirare planè negamus. Probamus ab odore, qui certè exspirare non posset, si pori tam arctè clausi essent. Sæpè tantus fætor est cadaveris, ut ingens aëris spatium compleat.

III. Instant, licet halitus per spiramenta reliqui corporis egrediantur, virus tamen non tam vehemens & potens est, quàm in viventibus.

Resp. negando, ubi major putredo, ibi etiam major malignitas & virus potentius.

IV. *μίασμα* corpus est subtile, quod cum spiritibus in agonizantibus sensim & sensim evanescit, & in auras abit.

Resp. Minimam partem cum spiritibus exspirare, & si concedere vellemus, majorem partem cum iis evanescere, certum tamen est, reliquam partem à putredine denuò augeri.

V. Animalia venenata viventia magis nocent quàm demortua, quod videre licet in bufonibus exsiccatis, lacertis & aliis insectis venenatis, quæ sine damno attrectari possunt.

Resp. nullam esse convenientiam inter ista animalcula & homines febre malignâ interfectos. Hæc enim animalia, si ab homine aliquo occidantur, omne venenum ad nocendum hominem in lacta illa efflant, & quod reliquum est à calore solis exsiccatur, & extrahitur. In homine verò demortuo *μίασμα* ab humoribus & putredine magis augetur.

ALIA sese nobis offert QUÆSTIO, an nimirum febris petechialis in vestibus, linteis, literis & aliis rebus residere, & alteri communicari possit. Nos de vestibus, & linteis nulli dubitamus, cum ea sudorem & spiramenta ægri immediatè excipiant; de literis idem videtur judicium, cum in ejus substantiam venenosus vapor sese facillè inferere, & suo tempore iterum exspirare possit.

Ca-

Motum & quietem somnum & vigiliam indagat.

MOTUS ET QUIES, quæ inter res alias sanitati maximè utiles, summeque necessarias meritò recensentur, quot quæso pravos non producant affectus immoderatè & intempestivè instituta. *Motus* violentus quovis tempore nocet, præsertim à cibo assumpto statim inchoatus, ἡμικρὸν *crudum* chylum dum in venas lacteas præcipitat. Immoderatæ & continuæ corporis agitationes & exercitia vires prosterunt, corpus languidum reddunt, calorem nativum extinguunt, & appetentiam debilitant. Humores, qui erant ἐν πάσῃ καὶ συμπίπτει, dum fundunt, & διαχώρησιν *segregationem* inducunt, διαχύσει hanc totum replent corpus. Hinc tandem febres oriuntur. *Quies* continuata multas parit cruditates, quæ obstructions, vitiosorumque humorum in corpore copiam procreant, totumque corpus reddunt ἐκτεθηλυσμένον *effæminatum*. Hinc eruditioni quidem, non verò sanitati consulunt, qui studiis nimium incumbendo, exercitia corporis contemnunt. Quantum eruditioni addunt, tantum sanitati detrahunt. Moderatum exercitium excitat erigitque nativum ignem ad subigendos crudos succos. *Conring. disert. de Germ. corp. habit. antiq. & nov. pag. 69.*

SOMNUS & VIGILIAE multa commoda præstant. SOMNUS MODERATUS & iusto tempore, & debito intervallo institutus nempe nocturno, facultatem vitalem & animale reficit, sensus tam internos, quàm externos roborat, spiritus deficientes reparat, tumultuantes demulcet, calorem viscerum debilitatum auget, distributionem nutrimenti promovet, corp⁹ humectat ac nutrit. *Hippocrates lib. 2. de rat. viſſ. acut.* Quòd si verò in excessu peccetur, & consuetudo naturali fundata jure dormiendi de nocte, diurno pomeridiano somno violetur, crudi humores cumulantur, calor corporis hebetior, spiritusque

torpida redduntur, omnes actiones languidiore & tandem febres sequuntur.

De VIGILIIS idem est iudicium. Illæ vaporum excrementitiorum exclusionem in toto corpore juvant, stuporem torporemque sensibus excutiunt, modum verò excedentes spiritus corporisque vires dissolvunt, cruditates cumulant, coctionem turbant, bilem accendunt, & calidorum morborum causæ sunt, quatenus nimirum spiritus continuò agitantur, & humores æstus concipiunt.

CAPUT X

Cibum & potum complectitur.

CIBUS ET POTUS quid in omnibus præstent morbis, si vel quantitate vel qualitate peccetur, etiam vetulis notum. *Quantitate* peccant, cum non ad satietatem, sed ad nauseam assumuntur. *Qualitate* peccant vel manifestâ, si sint nimis frigidi, humidi, calidi, vel *occultâ*, si venenatam in recessu habeant qualitatem. Huc referuntur omnis generis tubera, caro vaccina decem vel plurium annorum, ut & bovis jugatorii, qui omnes vires, imò ipsam ferè animam terræ subjugavit. Caro ferina, rancida, multis in delitiis, à nobis rejicitur, cum facile in ventriculo putrescat, pravis succis sanguinem corrumpat, & febres malignas generet, ut etiam alii cibi putridi assumti variorum morborum causæ esse solent, & non rarò ipsam pestem, affectusque epidemios excitant.

POTUS multum facit negotii, si non sit benè defecatus. Ut etiam CEREVISIA nebulosa, imprimis ea, quæ, in loco quieto paulatim seposita, multas deponit feces, quibus si non totum musæum, aliquam tamen ejus partem illinire posses. Hæ feces chylum impurum reddunt, sanguinem corrumpunt, obstructions, venarum & arteriarum anastomoses occludendo, pariunt, & febres malignas inducunt. ἡ κυπελομαχία certamen poculorum, cum Bacchi & Cereris, vini & cerevisiæ calyces in are-

arenam & Martium descendunt campum, dividitur & pacatur
superveniente insidiosâ februm cohorte.

CAPUT XI

Excreta & retenta, ut & animi affe- ctus considerat.

EXCRETA ET RETENTA, si non respondeant justæ mensuræ, hu-
jus febris causa existunt. Omnis generis immodicæ excre-
tiones homines interdum ad hanc febrem deducunt. Provida
natura excrementorum non ignara, cuilibet viam propriam
dicavit, terrestriores per alvum sordes, & quidem per intesti-
num rectum deponit, biliosos & serosos humores per vesicas
educit, aquosas superfluitates per poros cutis emittit, sanguini
superfluo in fœminis menses, in viris hæmorrhoides, nares de-
stinavit. Quod si verò hæc excrementa retineantur, vel unum,
vel alterum transitum non habeat, febrem petechialem indu-
cunt.

ANIMI *παθήματα* in febribus multum valent, magnas in
corpore mutationes efficiunt, illudque ad febres disponunt,
dum arctissimum illud fœdus, quod animæ intercedit cum cor-
pore, turbant.

Ὁξύθυμῳ, ira, autore Hippocrate 6. epid. ἀναπαῖ, καὶ κα-
δίῳ, καὶ πνεύμονα εἰς ἐώτα, *ira retrahit cor, & pulmones in-*
seipsa, sive erumpat, & conceptum virus evomat, sive conclu-
dat & retineat: spiritus in corde & arteriis inflammat, sangui-
nem in venis concitat, humores exagitat, morbosque inducit
lethales.

MAESTITIA ET TIMOR totum corpus alterant, tempera-
mentum mutant, & crudos humores augent.

TERROR spiritus vitales & sanguinem arteriosum ad cor
rapit, qui si diutius in eo remaneant, inflammationem &
febrem inducere pos-
sunt

CAPUT XII

Differentias proponit.

I. **G**ENERIS ratione nōnunquam putredo superat malignitatem, nōnunquam secessum facit à putridis, & ad malignas proprius accedit. Cum PUTREDO SUPERAT MALIGNITATEM, secundum putridæ febris naturam evadit vel CONTINENS, quæ, nullas insignes mutationes passa, æqualiter affligit perpetuò: vel CONTINUA evadit PERIODICA, continuò quidem durans, sed certis periodis, vel singulis, vel alternis exacerbatur diebus, & nonnunquam tertianam mentitur, sæpè tamen contingit, ut natura oppressa in motibus his ordinem certum & determinatum servare non valeat, hinc erraticæ ostendit speciem. Cum MALIGNITAS PUTREDINI æqualis, febris hæc minoris est vehementiæ, & putridæ naturam æmulatur. Cum malignitas major, febris epidemia fit, & ut plurimum mitior, contagium majus.

II. SUBIECTI ratione, in aliâ solida cordis substantia vehementissimè afficitur, in aliâ mitius. Nonnunquam puliculares maculæ multæ sunt, per totum corporis dispersæ ambitum, nonnunquam in dorso potissimum sunt conspicuæ. Non datur propriè dicta hectica petechialis.

III. CAUSÆ ratione, totuplex est, quot enumeratæ causæ.

CAPUT XIII

Doctrinam proponit de signis.

Δ *Ιαγρωσις ἐξαιτηματομαντικὴ* tantò magis necessaria, quò verior Galenica & Trallianæa sententia: ὁ ἀεὶσα γῶς, ἀεὶσα ἰεργαπύς, *melius agnoscens, melius medetur.*

Difficilis tamen est, imprimis in principio. Idem evenit petechiali feбри, quod nascentibus herbis: Hæ non nisi à perito hortulano agnoscuntur orientes. Τοῖς δὲ ἄλλοις, τῆς ἀνιχνύουσαι,

χοντε, τῆς γῆς Φυτὰ ἀγνώστου θιν. *Aliis autem primum terrâ nascencia incognita sunt.* Inde contingit nonnunquam, ut medici etiam periti ad ægrum petechialem vocati, malignam hanc febrem habeant pro benignâ, aut ardente simplici, magno salutis ægri cum detrimento. Febris hæc est παλίμβολος, speciem levis præ se ferens momenti, at mel in ore, fel in corde gerit. Facilem se præbet in principio, progressu temporis alit vires, & nullum macularum profert indicium, antequam paravit exitium.

Quamvis autem fraudulenta sit hæc febris, in consiliis tamen ipsi contingit, ut latere nesciat, aut peritorum oculis se subtrahat.

Dividuntur signa hujus febris, in *propria & communia.*

PROPRIA sunt, I. ESSENTIALITER INHAERENS CALOR, consideratus secundum qualitatem & motum. Calor in toto corpore non adeò vehemens est, quàm in putridis benignis. Nam etsi in ardente febre calor sit maximus, tamen si eundem & symptomata cum ardente simplici conferas, tum calor erit pro naturâ ejus febris minùs mordax, symptomata verò pro ratione caloris graviora.

CONTAGIOSA etiam ejus centro inhærens ratio febrem hanc determinat, & ab aliis distingvit. Sæpe enim non solum unam domum, sed totam etiam urbem, imò nonnunquam totam regionem invadit, ideoque etiam morbis epidemicis merito annumeratur. Contagium hoc est accidens petechialis inseparabile, unicus enim homo eâ laborans, totam inficere potest civitatem.

II. CAUSAE prægressæ antè enumeratæ eandem detegunt.

ACTIONES LAESAE: imprimis *insignis virium debilitas, sine causâ manifestâ statim à principio major, calori febrili non respondens.* Hoc principale & inseparabile signum est, sine hoc febres malignæ esse nequeunt, quoniam singularis sanguinis corruptio, vel si mavis maligna qualitas cordis substantiam primis statim diebus essentialiter afficit.

PULSUS FREQUENS, *parvus & debilis*, cum hæc est conjunctus. Sæpe chamæleonte mutabilior, & in principio à sano-

rum pulsu interdum vix distingvitur. Quòd si verò medicus insignem virium sine causâ manifestâ imbecillitatem ponderabit, ipsum majus in recessu gerere malum, quàm in fronte promittere, facile cognoscet, & de petechiali suspicari poterit.

EXCRETA. *Urina* plerumque sanorum similis apparet, quæ etiam experientissimos medicinæ practicos fallere potest.

IV. SIMILITUDO fontem dignotionis etiam constituit. Si quis similem febrim, iisdem stipatam symptomatibus viderit, & hanc talem esse edicere potest.

COMMUNIA, quæ in aliis etiam febribus malignis reperiuntur, plurima sunt. 1. *capitis gravitas*. 2. *cordis anxietas*. 3. *corporis jactatio*. 4. *gravis respiratio*. 5. *tussis sicca*. 6. *sensuum hebetudo*. 7. *cibi fastidium*. 8. *diarrhœa*. 9. *hæmorrhagia narium*, & tandem *petechiæ*, seu maculæ diversorum colorum pro ratione humoris prædominantis, morsibus pulicum similes, per totum ferè corpus disseminatæ, quæ nomen nostræ febris petechiale imposuere, quæ semper eam comitantur, adeò ut sine illis non petechialis, sed maligna tantùm dicatur.

Sunt autem petechiæ maculæ, varii, lividi, rubri, nigri coloris, morsibus pulicum similes, in cuticulâ præcipuè circa dorsum, collum, pectus, & in brachiis apparentes.

Græcis *ἐξανθήματα* efflorescentiæ, quòd florum instar in cutis superficie dispersæ sint, dicuntur. *Actuarius* hoc confirmat, dum exanthemata pulicum morsibus similia emergere testatur. Nomen verò *ἐξανθήματα* universale est, & omnes pustulas, maculas, papulas, complectitur.

CAPUT XIV

Signa, quibus petechiæ ab aliis maculis distingvuntur, exhibet.

IN febribus pestilentibus interdum maculæ conspiciuntur. At hæ non nisi in agone apparent, viribus summè prostratis, & ple-

& plerumque pulicum morfibus majores, ut referant vibices, seu livores flagellis inductos, & deteriores habentur. Aliquando verò amplissima sunt, & partes integras, magnamque corporis partem, brachia nimirum, crura vel dorsum occupent: tumque partes illæ rubore infectæ apparent, qui intra paucas horas sæpe evanescit, atque iterum revertitur.

Ungaricam febrem interdum, non tamen semper comitantur petechiæ. Hæc tamen à communi petechiali febre distinguitur, *intenso, continuo, & ferè intolerabili dolore capitis*, ut inde etiam vulgari nomine *die Haupt-Brandheit* vocetur. Maculæ insuper istæ in petechiali nostrâ in artubus & corpore copiosæ, in facie raræ observantur, contra verò in Ungaricâ copiosæ in facie apparent.

1. A VARIOLIS differunt petechiæ, quòd hæ sint pustulæ albicantes, saniosæ, verrucarum instar elevatæ, iis, quæ ab ambustis proveniunt, quodammodò similes.

2. A MORBILLIS distinguuntur, quòd illæ sint maculæ rubræ, magnitudinis ferè granorum milii, vel lentium, cutem variantes, non tamen eam pertranseunt, aut adeò notabiliter elevantes, cum cutis asperitate per totum corpus sparsæ.

3. A MACULIS HEPATICIS secessum faciunt. Illæ sunt maculæ fuscæ, ex flavo nigricantes, palmi magnitudine, inguina inprimis & pectus obtegentes, cum cutis quâdam asperitate, quæ squamas & furfures quasi emittit, quæ tamen non uno loco hærent, sed hinc inde disseminantur & modò evanescunt, modò iterum emergunt.

4. A SCABIE longo disident intervallo, quòd hujus pustulæ sint purulentæ, elatæ, cum pruritu in manibus præsertim & pedibus à petechiis planè diversæ.

5. A NÆVIS *Mutter-Mahl / Annahl* discriminantur. Hæ sunt maculæ diversi coloris, nunc rubri, nunc fusci, nunc alterius, variâ figurâ jam in hac, jam in illâ corporis parte conspicuæ, nunquam evanescentes, à matris imaginatione, à terrore vel frustratæ rei desiderio ortæ.

6. Ab ERYSIPELATE distinguuntur pruritu, ardore, & magnitudine. Erysipelas enim brevi temporis spatio palmi ma-

gnitudinem superat: deinde etiam, quòd hoc unum tantum locum occupet, non totum corpus, quamvis in omnibus corporis partibus adesse possit.

7. A MACULIS SCORBUTICIS, quæ circa crura, brachia, pectus & thoracem visuntur, in principio rubicundæ & pulicum morsibus non adeò dissimiles, hinc purpureæ & sublividæ apparent, & tandem ad nigrum colorem accedunt, modò evanescunt, modò iterum erumpunt, quæ plerumque primo aspectu à barbitonsoribus pro petechiis habentur, facile à peritis distingvi queunt.

8. A PULICUM MORSIBUS colore & puncto distinguuntur; hi enim semper sunt rubicundi, & punctum aliquod morsus indicium in medio habent, quod in compressione cum reliquo humore non evanescit. Petechiæ evanescunt quidem, sed iterum redeunt, nullo morsus vestigio apparente.

9. A LENTIGINIBUS *Laub-Glecken* differunt. Hæ lentres colore & magnitudine referunt, & maribus, & fæminis, magis tamen fæminis communes. Præcipuè in facie, interdum in manibus, brachiis & thorace superiore, aëri magis exposito, disseminatæ, sine omni molestiâ nobis insciis æstatis tempore apparent. Hyeme ob aëris frigiditatem recedunt, à sanguine adusto & ad cuticulam transmissio proveniunt. Hinc etiam vocari solent *Sommer-Glecke* oder *Sommer-Sprossen*.

Ab hisce omnibus, exceptis morbillis, febre distinguuntur petechiæ.

CAPUT XV Prognosin examinat.

ARtem medendi variis difficultatum labyrinthis implicitam, plurimis scrupulis & nodis gordiis scatere, veneranda antiquitas olim indicare voluit, dum prægrandem Æsculapii templo scipionem infinitis nodis insignem apposuit. Talis scipio doctrinæ τῶν μελλόντων δηλωτικῶν σημείων, *signorum, quæ futura significant*, præfigi potest.

Difficillima est prædictio. Τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐπάμπαν εἰσφαλείας αἱ προδιαγορεύσεις, *autore Hippocrate 2. aphor. 19.* Prognosis

gnosis febrium acutarum incerta est, adeò, ut nihil de earum eventu possit certi constitui, donec manifesta victoriæ alterius partis naturæ scilicet vel morbi indicia appareant; quod non solet contingere nisi circa finem statûs, aut principium declinationis, ideò prudens medicus differre ac suspendere iudicium suum debet de morbi eventu in principio & augmento.

Febris petechialis, quò magis blanditur, eò magis nocet, sæpe cùm omnia pacata & tranquilla apparent, mors vitæ pulsat fores, sæpe morti vicini præter expectationem evadunt, quoniam materia tenuis cum malignitate occultâ conjuncta, quæ libera hinc inde in corpore nostro vagatur. Huc multum conferunt, æger delicatulus & minimè obsequiosus, astantes coniventes, morbus gravis superveniens, & tandem medici fortuna.

Ex hisce periculosissimum prognosticum colligitur, ut medici gloria sæpe cum infamiâ pari passu ambulare videatur. Tantò majori industriâ expendenda prognostica signa, secundum tres usitatos fontes. Et quidem

I. SALUTIS ET MORTIS. Si quis morbus *δυσβόητος*, *irrite medicationis* & periculosus, certè petechialis est. Magnus morbus est ratione facultatis & malignitatis. Quò major ratione *διαθέσεως*, eò pejor. Non tamen desperandum. Plurimos sæpius cum periculosissimis signis evasisse, alios verò cum salutaribus sublato esse experientia testis est.

VITALES ACTIONES, si intensè lædantur & Pulsus sit malicommatis, languidus & parvus, tremulus, intermittens in uno vel duobus ictibus, (nisi sit talis ægro naturalis) majus periculum, & salus angustis inclusa est cancellis. Cùm benigniora adsunt symptomata, ut cùm pulsus sanorum similis, majus periculum imminere credendum est.

NATURALES actiones à statu naturali magnam si fecerint secessionem, ominosum. *Ανορεξία & ξηρότης καὶ ὑγρότης, καὶ πληρώσεως ἔφεσις κακόν.* Inappetentia sicci & humidi, & implendi desiderium abolitum, pravum signum. *Δείψα πρὸς λόγους λυθεῖσα, κακόν.* Sitis præter naturam abolita, malum.

ANIMALIUM actionum lapsus, delirium, memoria, somni abolitio, prava. RESPIRATIO libera, decubitus sanorum similis, bonus. CONVULSIONES, licet leves, & SINGULTUS malum portendunt. RIGOR per intervalla apparens, ægrum fortunæ ludibrio expositum innuit.

EXCRETIO per URINAM injussa prava. *Urina nigra, pingvis & oleosa* certum adesse exitium docet. Admodum copiosa, quam febris imminutio non sequitur, colliquationem totius indicat.

ALVI DEIECTIONES, à naturali statu, ratione quantitatis, qualitatis, conjunctorum, bilis vel vermium, & modi excretionis, deflectentes, exitiosæ.

EXCREMENTA NIGRA FOETIDA ægrum in mortis jam hæreere faucibus demonstrant, magna enim adest humorum corruptio & putredo, quæ à debili vinci nequeunt naturâ.

VOMITUS impermixtæ bilis pessimus.

Ἐφίδρωσις SUDATIO pauca semper funesta. SUDORES frigidi nullam ægro restitutionis spem relinquunt. *Hippocrates. 4. S. 37, & lib. 1. præfag. 29.* Optatum verò pollicentur eventum *sudores in diebus criticis emissi*, naturam enim petechiali palmam disputare significant.

Στάξις τῶν ῥινῶν *parcanarium hæmorrhagia* suspecta: larga criticè proveniens sive per nares, sive per hæmorrhoides, seu per menses ægroto & medico victoriam prænunciat.

MACULÆ copiosè die decimo, duodecimo & aliis prorumpentes, præsertim si unum vel alterum coctionis signum adest, vitæ potius quàm mortis sunt præcones: quò magis à corde disseminantur, eò salubriores habendæ, notant enim vitalis facultatis adesse robur.

Maculæ late, livide, nigricantes, cum virium debilitate conjunctæ, magnum subesse periculum indicant.

CAUSARUM ratione, petechialis à pravo victu securior, quàm à contagio maligno, grassante epidemiâ constitutione.

ÆGROTI obœdientia, & in medicum & medicamentum fiducia huic animum & spem, illi vitam dabunt.

Si æger alius ante annum eâdem febre detentus, iisdem infestatus symptomatibus evaserit, de hoc idem pronunciare possumus, & contrarium de alio.

CAPUT XVI

Prædictionem longitudinis & modi eventûs rimatur.

SI vires non adeò sint prostratæ, maculæ rubræ vel benignioris coloris, intra decimum quartum diem more acutorum cessabit.

MODUS EVENTUS varius. Febris petechialis interdum solvitur crisi per hæmorrhagiam narium, sudorem, urinam, interdum de loco in locum movetur materia à parte nobiliori ad ignobiliorem salutarieventu. Abscessu finitur petechialis, in parte minùs principali, quando materia colligitur. *Nobiliss. Dn. Præses* febrem petechialem per apostema in testibus terminari aliquoties observavit.

CAPUT XVII

Curationem proponit & primò methodum medendi detegit.

VAstissimum, qui pernavigant pelagus, sævisimoque committunt aquiloni ratem, facile Scyllam & Charybdim, omnesque Syrtes evitabunt, si pyxidem intueantur nauticam. Nos periculosissimæ petechialis curationem aggressuri, usitatam methodum, pyxidem nostram nauticam intuebimur, ejusque ductu plurimos gravissimorum symptomatum scopulos, ipsumque mortis periculum declinare conabimur.

Curatio debetur petechiali febre curabili & incurabili. De illâ nemo dissentit. Hanc prognostico relinquendam multi statuunt. Μὴ δὲ ἐγχειρεῖν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότες, ὅτι τὰυτὰ ἔδυναται ἡ ἰατρικὴ. *Non decet adhibere*

bibere manus eis, qui à morbo victi sunt, cum id medicinam non posse præstare probè constet. Ita Hippocr. lib. de arte. Verùm non omnem desperatorum curationem his verbis excludit, sed eam solùm, quæ instituitur sine prognostico, astantibus indicato.

METHODO nititur, & indicationibus desumptis à rebus tribus secundùm, & præter naturam. In compendio rediguntur ad indicationem curatoriam, præservatoriam & vitalem.

CURATORIA petechiali ejusque causæ immediatæ bellum indicit, intemperiem calidam refrigerantibus alterat, & malignitatem alexipharmacis expellit, seduloque an malignitati, an calori prius occurrendum, ponderat; sæpè enim malignitas dominium obtinet, & facultatem vitalem obruere conatur, ideoque ea imprimis prosteruenda.

PRÆSERVATORIA causas antecedentes, nimirum humores peccantes, qui corruptionem & malignitatem foveant, digerit, educit & contagio resistit.

SYMPTOMATA si adsint, illa emendanda. Nimia humorum fermentatio & ebullitio, in quâ instar multi fit διαχώνσις, & separatio, interdum compescenda sedativis.

VITALIS vires medicamentis & alimentis in tempore reficiendas & confortandas esse docet.

CAPUT XIIIX

Chirurgici fontis scaturigines aperit.

FEbrim inter Deas cultam à Romanis *Valerius maximus dictorum factor. memor. cap. 5.* refert ceteros, ait, Deos ad beneficiendum venerabantur, febrem autem ad minus nocendum templis colebant, quorum adhuc unum in palatio, alterum in aræ Marianorum monumentorum, tertium in summâ parte vici longi extat. Cum enim varii generis febres multos non solùm invadere, sed è medio etiam tollere viderent, consilio inito, humanis desperatis auxi-

auxiliis, Deorum gratiam implorandam & cœlestium favorem devoto cultu sollicitandum arbitrati sunt.

Nos petechiali non templa & aras cum Romanis extruamus, sed invocato prius divini Numinis auxilio, idoneis medicamentorum armis è corpore humano exterminare conabimur.

Primarium & generosissimum fontis Chirurgici, in omnibus ferè morbis præsertim malignis & calidis auxilium VENÆ-SECTIO est, materia præsidii, sanguinem seorsim ex venâ sensibilibiter evacuantis. Hanc multi è practicâ palæstrâ in petechiali proscribunt rationum & experientiæ clypeo se munientes.

Rationes adducunt I. Quæcunque febris non provenit à plethorâ, sed à cacochemiâ & corruptione sanguinis, in illâ V. S. non administranda. Legitimum enim ejus indicans plethora est.

II. Ubi virium adest imbecillitas, ibi V. S. non est administranda, *Galen. lib. 2. M. M. cap. 15. Hippocr. 4. de vict. rat. in acut. 15.* In febre petechiali statim in initio magna adest imbecillitas, consentientibus omnibus practicis, E. ne vires aliàs debiles magis magisque debilitentur.

III. Febris petechialis primò in minoribus hæret venis, à corde longè remotis, quæ aperiri non possunt, ex venâ verò majori melior sanguis effluit, & corrupto frenum demitur, qui deinde ad cor ruit, & gravissimum inducit periculum.

Experientias insuper multas adducunt & auctoritates, ex quibus unam vel alteram saltem apponere lubet.

Fracastrorius lib. de contagio testatur, cum febres petechiales in Italiâ primò grassari cœpissent, maculis rubris efflorescentibus, & conjectura, illas habere analogiam cum sanguine, adesset, nec medicis tum constaret morbi antea incogniti curatio, eam à V. S. infelici planè successu auspicati sunt, omnes enim, quibus vena secta, perierunt.

Augustinus Thonerus observat. med. observ. 33. cum febres petechiales in diœcesi Ulmenfi grassarentur omnes à sanguinis missione mortuos esse, contra verò, qui eam non admiserunt, incolumes evasisse confirmat.

His rationibus, autoritatibus & experiētiis adducti cum *Helmontio* V. S. remedium incertum & fraudulentum, per quod medicus certam promittere sanitatem non possit, pronunciant.

Verū enim verò rationes istæ adeò prægnantes non sunt, ut nos deterreant, & divino illi remedio ignominiam concilient. Autoritatibus & experiētiis alias opponimus autoritates & experiēcias.

Ad I. Rationem respondemus, in omni febre malignâ plethoram adesse impuram sive notham. Deinde à V. S. æstuans cacochymia imminuitur & refrigeratur.

In II. distingvimus inter aliqualem & inter extremam virium debilitatem. In hæc dissvademus, in illâ concedimus. Hic tamen mediocritatis limites non violari, sed pro ratione necessitatis & virium emitti sangvinem volumus.

III. Nec tertius, qui nobis immittitur aries, summam V. S. utilitatem obruit. Notum enim est, quòd tota sangvineâ massa perpetuo motu non solum ex venis majoribus, sed minoribus etiam circuletur: aliàs enim in venis exilibus putresceret, & sic idem sangvis sive laudabilis, sive corruptus, tam in his, quàm in illis adesset. Deinde si malignitas illa per poros in extremitates venarum & arteriarum vix conspicabiles sese insinuare, & à naturâ repelli non posset, non video quid obftet, quò minùs per earum ductum, qui magis magisque fit augustior, in majores venas progrediatur. *Tertiò.* Si in venis malignitas illa hæreret exilibus, à corde longè remotis, vel unico sudorifero petechialis profligari possit, & V. S. non opus esset. Verū hoc contra naturam petechialis est, & hæc duo simul stare nequeunt, febrem petechialem nimirum in venis hædere à corde remotioribus, & cor primarium ejus esse subjectum.

AUTORITATIBUS istorum viro-
rum contradicere nolumus,
de eo tamen libenter certi essemus, an etiam primo vel secundo statim die V. S. administrâ-
rint. Dicitur quidem à *Fracastorio*, medicos curationem à V. S. auspicatos esse, verū cum petechialis levisimum habeat principium, & ægrè primâ cognosci fronte possit, ipsisque medicis morbus fuerit ignotus, V. S.
nimis

nimis serò institutam arbitramur : post quartum enim diem, cum massa sanguinea jam turbata est, sanguinem mittere, nisi petechiæ jam apparent, valdè periculosum ducimus.

A nostrâ parte in medium proferimus *Rodericum, à Fonse-
câ tom. II. consult. 35. V. S. svadentem, & quidem à principio, &
primo morbi die.*

*Ludovicus Mercatus, lib. 7. cap. 2. V. S. in febribus malignis
citra dubitationem fieri debere affirmat.*

*Clementius Clementinus Amerinus tract. de pest. in febribus
pestilentibus & malignis phlebotomen properè fieri præcipit,
quòd humores sint furiosi, & largiter evacuare jubet ad synco-
pen usque.*

*Marcellus Capra in libro suo de morbo Siciliae pandemico, pro-
lixâ oratione deducit, in illâ malignâ febre, cum vires permise-
rint, sanguinem copiosè mittendum fuisse.*

*Minadous lib. 2. de febr. malignis cap. 3. rationibus, autori-
tatibus & propriis experientis suffultus V. S. in hac febre con-
ducere certò credit.*

*Job. Coyttarus lib. 2. de febr. purp. curat. multus est in laudi-
bus phlebotomes in purpurâ instituendæ, quam bis, ter, &
sæpius, si res exigat, repeti posse autumat.*

Et licet interdum sequior secutus fuerit eventus, ille non
V. S. per se, sed inconvenienter institutæ, vel aliis supervenien-
tibus symptomatibus, vel materiæ malignitati erit ascriben-
dus.

Nec V. S. instituitur ad malignitatem tollendam, sed ad
sanguinem imminuendum, ut natura ab onere levata in pete-
chiis expellendis juvetur spiritibusque suppressis subveniat,
unde experientia testatur, quòd non tantùm in his febribus,
sed etiam in variolis & morbillis V. S. initiò adhibita, cor hu-
moribus non repleat, sed roboret, ut expellere possit sufficien-
ter variolas, morbillos & petechias.

*Indicatur, ut juvans V. S. 1. à copiâ & quantitate, quâ san-
guis demensum suum superat, & tùm est ἡγεμονικὸν principale
evacuatorium, 2. Indicatur à motu sanguinis, & tunc est re-
vulsorium præsidium. 3. Indicatur etiam à sanguine peccante,*

ceu causâ foyente, ut caliditate viscerum, & in hoc casu gerit vicem remedii præservatorii, quatenus calidus sanguis imminuitur, & curatorii, quatenus calidum viscus refrigeratur. 4. Locus eidem etiam datur, quando adest cacochymia.

Nos, his rationibus infallilibus & experienciâ magistrâ edocti, sanguinem æstuantem non ad malignitatem tollendam, sed ad minuendum & refrigerandum, spiritusque reficiendos evocabimus, præsertim iis, qui sunt plethorici, assveti, juvenes, quibus vires non adeò sunt prostratæ, hæmorrhoides & menses suppressi. Hic tamen statim primum vel secundum morbidum observabimus, & tantum sanguinis emittemus, quantum ætas, sexus, morbus, & vires exigunt.

CAPUT XIX

Modum rectæ administrationis examinat, ratione temporis, quantitatis, loci.

Magni momenti quæstio est : *an jam apparentibus petechiis vena secanda?*

Qui negativam tenent, in copioso macularum proventu laudabile naturæ institutum non censent esse inhibendum, ne motus iste turbetur venenumque ex habitu corporis ad venas retrahatur. *Galen. de sanit. tuendâ* testatur, sanguinem sectâ venâ à corporis mole universâ ad internas partes remigrare.

His sese opponunt alii, *Johan. Bapt. Minadous de abus. non mittendi sanguinis in febribus malignis, etiamnum apparentibus petechiis cap. 14.* Gloriatur, se tot ægros febribus malignis, pustulis, vel papulis exeuntibus & transactâ quartâ, septimâ, & decimâ quartâ die ab inferis revocatos vidisse, plurimosque, in quibus natura non poterat ad extimas partes, nec per alios meatus, noxios & venenosos succos excernere, missione sanguinis adjutos sanitati fuisse restitutos.

Dominus Castellus Venerus teste Costeo in Avicen. lib. 4. f. 1. tract. 4.

tract. 4. comm. 4. sanguinis missionem, apparentibus jam petechiis, non semel felicissimè adhibuit.

Lud. Merc. lib. 7. de febr. pest. & malign. cap. 2. si tempus principii negligatur, apparentibus petechiis, sanguinem mitti suadet, præsentè tamen plenitudine, viribusque firmis.

Nos V. S. approbamus, sive *symptomaticè* in principio morbi petechiæ erumpant, tunc enim insignem sanguinis ebullitionem ex humorum malignorum & corruptorum fervore ortam indicant. Ibi certè V. S. acceleranda, nisi ægrum è medio tollere velis, nullumque periculum inde metuendum. Ut enim dolium, cerevisiâ fermentante repletum, quæ jam per rimas exit, facilè rumpitur, nisi pars quædam vacuetur, quo spirituosius vapores emissionè sublevati se latius diffundant, & ab aëre refrigerante admissio subsidant, ita etiam æstuantes in sanguine spiritus, demptâ aliquâ portione, placabuntur & conquiescent.

Sive etiam *criticè* à naturâ expellantur, à V. S. motus non impeditur, sed potius juvatur, cùm natura, ab onere corruptæ materiæ liberata, quâ veluti sarcinâ premebatur, facilius reliquam materiam, teste *Galeno 5. m. m. cap. 12.* concoquet, digeret, & aliorum medicamentorum efficaci *συνεργεία* ad cutem propellet.

Nec est quod obijciatur, materiam retrogredi in corpus. Hoc à V. S. modicâ, quæ viribus respondet, non expectandum. Ab hâc venæ non multùm concidunt & attrahunt, sed potius naturalem recipiunt constitutionem, cùm antea à maligno humore repletæ ab earumque calore nimis distenderentur. Ut autem hîc motus retrogradus eò meliùs impediatur, possunt cucurbitulæ, & si ægri vires tolerant, scarificatæ imponi, præmisso priùs sudorifero.

QUANTITAS moderata pro ægroti constitutione accuratè observanda, ne ægro & morbum & vitam adimamus. Quòd si verò petechialis nullis alexipharmacis, nullis remediis, nullâ venæsectione moderatâ throno suo nec moveri, nec dejici, nec æger sublevari possit, omnisque spes salutis concidat, largam V. S. imperamus, desperato enim

morbo desperata remedia opponenda. Imitamur in eo *Galenum*, qui in synochis, quarum ideam purpuratæ febres sæpius referunt, viribus constantibus ad animi deliquium evacuare jubet, quò febrem quasi incantamento quodam sustulisse visus, qui phlebotomen talem maximam febrium continuarum remedium vocat.

Locus ab omnibus commodus habetur brachium, sive dextrum, sive sinistrum. Si tamen suppressio mensium vel hæmorrhoidum renuat, in pede eam administrare, conducibilis est.

VENA, quæ secari debet, in brachio *mediana*, in pede *saphena* est.

CAPUT XX.

Materiæ præsidiorum, sangvinem ex arteriâ & venâ simul evacuantium.

CUCURBITULÆ V. S. vicariæ sunt. Has iis, quibus vires sunt prostratæ, commendamus, quæ potentissimè revellunt & evacuant.

Locus *Zacutus lib. 3. prax. admir. observ. 13.* febrem puncticularem, quæ viginti diebus aliis levare non potuit, affixis juxta alas & inguina cucurbitulis scarificatis levatam refert. Nos eas alis affigere maximè dissvademus metu attractionis veneni ad cor & superiora, nec etiam pectori & dorso applicare autores sumus ob venarum longam distantiam, sangvinem quidem copiosum è cute educunt, sed ex toto corpore malignitatem attrahunt; ideoque potius in coxis, femoribus, tibiis ac lumbis eas disseminabimus, præmisso ante horam unam vel alteram sudorifero.

TEMPUS commodum est, vel in principio, vel in progressu morbi, petechiis erumpentibus.

HIRUDINES cucurbitulis succedunt. Si æger nec V. S. nec sacrficationem admittere velit, illæ in usum trahendæ. Non
so-

solùm cutaneum sanguinem, sed interiorem etiam à distantibus partibus hauriunt.

Fonsecat. 1. consult 47. hirudinibus ano admotis uncias quatuor feliciter extraxit.

Petr. Salius se millies experientiâ & felicissimo eventu id comperisse testatur.

Illæ à nonnullis rejiciuntur. 1. quoniam sanguinem subtiliorem exsugentes crassiorem relinquunt. 2. ipsæ hirudines venenosæ sunt, & venenosam qualitatem venis communicare possunt.

Ad I. Respondemus, eas non solùm tenuiorem, sed etiam crassum & limosum exsugere sanguinem probamus 1. Avidè cum vehementiâ eum attrahunt, delectum non attendentes: *deinde* si hirudines post suctionem inscindantur, eas non solùm tenuiorem, sed etiam crassum continere, *videmus*.

Ad II. Respondemus, non omnes venenosas esse, delectu-
que noxa illa præcaveri, & si forsan aliqua impressa hæreat malignitas, eam aliis mediis, ut detentione in aquâ dulci, vel lacte, morâ temporis interveniente, iterum adimi posse.

Locus sunt hæmorrhoides. Alii eas interiori narium parti applicant & sæpe à maximis ægrum symptomatibus liberant. Sic *Petr. Salius Diverfus de febr. pest.* plurimos morti proximos, & ferè solis prognosticis derelictos, ex hoc unico remedio salvatos esse vidit. *Alii* idem testantur. *Nos* eas non planè damnamus, nec temerè adhibendos arbitramur, sed reliquis remediis nihil efficientibus, ne aliquid intermisisse videri possimus, quod in salutem ægro cedere potuisset, eas admittimus, & unam naribus, plures hæmorrhoidibus apponemus.

TEMPUS commodum videtur, in morbi progressu & statu.

CAPUT XXI

Materias præsidiorum, vacuantium succum à sanguine diversum proponit, nimirum vesicatoria, ex cantharidibus parata.

Hic autores multis rationibus, sibi invicem contrariis, digladiantur. Alii vesicatoria maximè damnoſa, alii mirabiliter proficua exclamant, & juniorem medicum inde dubium reddunt.

Rodericus à Fonſecâ lib. 2. conſult. 31. neque profeſſo inquit, in ingenti calore febrili veſicantium uſum probâſſem, ad quæ omnes in hâc febre tanquam ad ſacram anchoram confugiunt: nam calorem febrilem augent, longo & intolerabili dolore vires deſiciunt: tanta enim invaſit horum exhibendorum bulimia, ut in omni propemodum feбри, omni ætate, ac omni tempore indifferenter cum maximâ hominum pernicie adhibeantur.

Alii eas inter venena in quarto gradu calida recensent, ideoque ob earum noxiam qualitatem morbi malignitatem intendi, & ſuſpectum eorum uſum magis reddi autumant.

Alii inſuper addunt eas, non ſanguinem, ſed ſolummodò humiditatem educere, & ſic in venis capillaribus ſanguinem in craſſare, unde obſtructionem, prohibitam tranſpirationem & denique putredinem, & febrem produci contendunt.

Alii tandem, coctionem & criſes in malignis febribus per illas impediri, objiciunt, dum crudos non coctos humores per cutem evacuant, ac naturam turbent.

Ex alterâ parte eas ſummè commendant. Job. Dan. Horſtius decade epist. med. epist. 10. Juratus teſtor, inquit, innumeros veſicatoriis liberatos eſſe, cùm Giſſæ tam prolixè febres petechiales graſſarentur, ut ultra 30. quolibet die curæ meæ concreditos habuerim egros. Cor enim adeò graviter tùm laborabat, ut bezoartica nihil præſtare potuerint, niſi veſicantibus hinc inde applicitis.

Job.

Job. Petr. Lotichius: observ. med. lib. 5. cap. 7. observ. 15. plurimum vesicatoriis in febre petechiali tribuendum censet, quæ etiam apparentibus petechiis, tam in humeris, quam cruribus excitari possunt.

Nos etiam illis meritas laudes detrahere non possumus, sed potius eas utilissimas pronunciamus.

Ad objectiones dissentientium Resp. dolorem eas excitare moderatum, cum non solum adultioribus, sed & pueris, imò etiam infantibus, si necessitas exigat, sine singulari molestia applicentur: *deinde* dolorem illum statim cessare, quamprimum vesicæ inciduntur & humor effluit: *tertiò* levamentum longè majus esse, quod ab extracto maligno humore præsentitur, quàm damnum vel incommodum à levi dolore esse possit.

Ad II. & III. rationem, quæ calorem & malignitatem vel venenum objicit, Resp. cantharides vim suam parti, cui adjacent, potissimum communicare, nec tantum calorem, qui in subjectâ parte est, ad interiores deferri partes, quod videmus, quoniam exteriorem partem saltem exulcerant & inflammant. Et hæc responsione etiam tertiæ objectionis de veneno robur concidit, non enim inter venena valentiora quæ cordi insidias struunt, referendæ sunt, sed imbelles habent venenû, quod à parte ulceratâ attrahitur, & oleo scorpionû facile tollitur. *Nos* potius singularem earum usum præferimus metui ab aliis allato.

Ad IV. Resp. concedendo eas non sangvinem, sed humorem elicere, interim tamen is summè noxius & malignus est, eo autem extracto, sangvinem crassiores reddi negamus, cum plerumque in febre petechiali humores abundant. Deinde etiam præmissis universalibus administrari debent. Tertiò sudorifero paulò post adhibito sanguis attenuatur, putredo præcavetur, & transpiratio libera redditur.

Ad V. Resp. Non turbare naturam, sed potius humores ante coctionem primo die utiliter evacuari, antequàm vitium contrahant. Hæc evacuatio, etiam si videatur symptomatrica, plurimis tamen ægrotis salutariter cedit.

Locus in humeris & cruribus aptus est, non enim superioribus solum partibus, sed inferioribus etiam imponere solemus.

TEMPUS in principio non tantum, sed quando commodum videtur, aptum.

PARANDI MODUS scitu dignus. *℞. ferment. acris ʒ℔. cantharid. ʒiij. sem. ammios ʒj. cum acet. acerrimo misceantur. F. pasta.* Nonnunquam additur *sinapi ʒj. vel euphorb. ʒj* Applicatur secundum artem.

CAPUT XXII pharmacopœorum tabernas consulit.

Heracleotes Zeuxis pictor suo tempore accuratissimus, elegantissimam in fano Junonis sub Helenæ simulachro formæ muliebris structuram exhibiturus, ex omnibus virginibus formosissimas sibi præberi petiit. Cumque Crotoniatæ publico de consilio illas unum in locum conduxissent, ille quinque delegit.

Nos in oppugnando hoste nostro specimen exhibitori, cum Crotoniatis omnes pharmacopœorum pyxides, & myrothecas, omnia remediorum genera in unum quasi theatrum adducemus, & cum Zeuxi Heracleote non quinque, sed plurima ægri potissimum saluti inservientia eligemus.

In hoc fonte primas obtinere videntur PURGANTIA, quæ tamen maximum autorum dissensum experiuntur.

NEGANTIUM numerus Hippocratis decretum *lib. 1. aphor. 22.* producit, qui concocta solum medicanda, non cruda, asserit. Nec non ejusdem *lib. 3. epid. sect. 3. text. 56. & 57.* testimonium, omnes ferè peste laborantes ventris purgatione extinctos esse.

RATIONES etiam satis prægnantes profert;

I. Exitialis petechialis qualitas non in morboſo corporis apparatu, sed in subtili spiritali & aëreâ substantiâ consistit, quæ vel aëris attractione & inspiratu, vel contagio corpori communicata, malignâ suâ vi illud afficit. Hæc nullis cedit purgantibus, & non nisi propriis alexipharmacis per insensilem *διὰ πύλον* foras commodissime exterminatur.

II. Pur-

II. Purgatione totum commovetur corpus, & venenum concitatum aliis innoxiiis commiscetur humoribus.

III. Purgatione in principio morbi institutâ, cum materia non in ventriculo & intestinis, sed in penitioribus adhuc delitescat venis, potius ad partes nobiliores internas malignitas magis revocatur, & naturæ conatus, quæ conceptum venenum ad habitum corporis expellit, intervertitur.

AFFIRMANTIUM ordo purgationem urget citissimam, cum humorem istum venenatum coctionem non recipere, sed toto genere deleterium & praternaturalem existere, indefessâ actione, assiduâque fermentatione multiplicari, maximo ægrotantis detrimento, sciat, ideoque potius primo statim tempore materiam corruptam excludere jubet, quàm dilato remedio, malignitatem augere, viribusque prostratis fallacissimæ morborum excretioni ægrotum relinquere.

Hippocratis insuper AUTORITATEM affert, *lib. 3. epid. 3. t. 29.* qui in sui temporis pestilentia, quibus commodè alvus turbata fuit, restitutos observavit.

Avicenna lib. 4. f. 1. tr. 4 purgationem in peste approbantis suffragium subjungit. Et oportet, *inquit*, ut incipiatur in eâ ad evacuandum, si enim materia vincens fuerit sanguinea, fiat phlebotome, si alii humores fuerint, evacuentur.

Herculia Saxonia lib. 8. de febr. cap. 37. adensus ab ipsis magni æstimatur. Si febris pestilens sit ex aëre, vel causâ extrinsecâ, non improbat medicamenta purgantia, si homo sit probis humoribus; Imò in peste admittit cathartica validissima, si homo sit robustus.

In hoc autorum dissensu sententiam pronunciare temerarium, judicium suspendere, tergiversantis est; malumus nos, quid commodum videatur, indicare, quàm in alterius gratiam obmutescere.

Validiora itaque purgantia planè *rejecimus*, quoniam præter ea, quæ à parte negativâ afferuntur, etiam maximam virium prostrationem inducunt, & dubio sanè eventu exhibentur. Nullis autem alvum sollicitare clysteribus & laxantibus, naturæque soli opus committere, autores esse non possumus; cum

plerumque cacochymia insignis adsit, quæ omnino ex primis viis educenda est. Ab istis laxantibus, quæ leniter alvum subducunt, nulla speranda humorum vehemens commotio, nulla timenda ad interiora attractio, sed salutaris exspectanda evacuatio. Hæc quamvis malignitatem non ex interioribus venis educat, cacochymia tamen copiam minuit, ut reliquum à naturâ facilius exsuperari possit.

Nos itaque ægrotum, ut per seriam pœnitentiam se ad DEUM convertat, ejusque auxilium & benedictionem ardentibus nobiscum imploret precibus, monebimus, & sine morâ curationem à clystere inchoabimus.

<i>Rx.</i>	<i>herb. malv.</i>	<i>sem. anis.</i>
	<i>atriplic.</i>	<i>aneth. a. ʒij.</i>
	<i>ʒial.</i>	<i>hord. mund. non excort. mʒ.</i>
	<i>scord.</i>	<i>fic. pingu. nr. viij.</i>
	<i>puleg. mont. a. mj.</i>	<i>Coq. in s. q. juris pulli.</i>
	<i>summit. centaur. min.</i>	<i>Colatura ʒij. adde</i>
	<i>rut.</i>	<i>electuar. diacathol.</i>
	<i>semperviv.</i>	<i>diaprun. a. ʒj.</i>
<i>flor.</i>	<i>malv. hort. rubr.</i>	<i>ol. coct. rosar.</i>
	<i>nymph.</i>	<i>melil.</i>
	<i>hyperic.</i>	<i>absinth.</i>
	<i>melilot. a. p. iij.</i>	<i>ruta a. ʒiij.</i>
<i>radic.</i>	<i>alth.</i>	<i>vitell. ov. n. j.</i>
	<i>scorzon.</i>	<i>lap. prunell. ʒʒ.</i>
	<i>vincetox.</i>	<i>M. F. Clyster tepidè applican-</i>
	<i>bryon. a. ʒiij.</i>	<i>du.</i>

Suppositoria parentur ex sevo, melle cocto, sapone, vel

<i>Rx.</i>	<i>spec. hier. ʒij.</i>	<i>mell. q. s. F. l. a. suppositor.</i>
	<i>sal. gemm. ʒʒ.</i>	<i>illinatur ol. amygd. dulc. D. ad chartam</i>

Clysteribus & suppositoriis succedunt LENIENTIA, & LAXANTIA per os assumenda.

In forma pulveris.

Rx. acid. ♀ri santal. Rolf. ʒj.
elaeosach. angelic. ejusd. ʒß.
g. g. cum sp. Oli ppt. g. viij.

M. F. pulvis in jusculo propinandus. Vel:

Rx. crem. ♀. ʒj.
rad. rhabarb. opt. ʒß.
sal. rutæ. g. vj.
ol. anis. g. iiij.
M. F. pulvis.

In bolo.

Rx. cass. recent. extr. ʒj.
pulp. tamarind. ʒß.
zheriac. veter. gr. iiij.
elaeos. citri q. s.

Rx. conserv. acetos. ʒiijß.

♀ ♂ lat. ʒß.

magist. gialap.

scammon. a. g. vj. Mins.

pro conficiendo bolo. Vel: cum elaeosach. lign. rhodii F. bolus.

Rx. cathart. regii Minsicht. ʒiijß.

In pyxide **S. Purgier Latwerg.**

In formâ pilularum.

Rx. MP. aloeticar.
Francofurt. a. ʒß.
c. sir. cichor. c. rhabarb.

Rx. extr. cathol. D. Michael.

rhabarb. a. ʒß.

c. ol. anis.

F. pilulæ instar ervi.

F. pilulæ nr. XVJ. consperg.

S. laxier Pilulen auff jmal.

pulvere sant. rubr.

In potione.

Rx. ▽ pomor. borsdorff.
acetose
meliloti
rosarum a. ʒj.

Rx. bord. mund. m. iiij.

pulp. tamarind. ʒiijß.

Coq. in f. q. Δ fontana sub finē adde

santal. citr. ʒij.

sir. cichor. c. rhabarb.

cinam. ʒß.

rosar. solut. a. ʒß.

sem. anis. ʒiijß.

extr. centaur. min. ʒß.

tinct. ʒ aperient. Rolf. ʒß.

crem. ♀. ʒj.

refrigerata coletur potio, alvo la-
xandæ, siti sedandæ, cordique re-
frigerando & corroborando in-

M. F. julepus purgans. Vel: serviens. Vel:

R_x. fol. sen. Alex. s. st. ℥℥.
cichor.
endiv.

acetos. a. m℥.

pulpa. tamarind. ℥℥.

Coq. in s. q. aq. fumar. ad ℥iij.

In colaturâ dissolve

crystall. ♀ santalin. Rolf.

sp. ♂ l. irror. ℥j.

sir. ros. solut. ℥j.

⊖ ruta gr. viij.

M. F. potio laxans. Vel:

VOMITORIIS in petechiali parùm tribuimus. Egre-
gium sunt remedium in veneno ore assumpto, in nostro verò af-
fectu, ubi malignitas in sanguine potissimùm hæret, ea proficua
judicare non possumus, quoniam parum auxilii, multum verò
infirmittatis afferrent. Si tamen medicus certus sit, maximam
humorum colluviem in ventriculo hædere, ad eam tollendam
sequentibus uti potest.

In formâ boli.

R_x. conserv. rosar. ♂ lat, ℥℥.

♀. vite gr. iij, iiij.

pulv. rad. angelic. q. s.

pro conficiendo bolo.

In formâ sirupi.

R_x. crystall. ♀ emet. absinthiac.

Mins. gr. v.

sir. fumar. ℥iij.

citri ℥℥.

M. F. sirupus emeticus.

CAPUT XXIII

diaphoretica proponit.

Generosissimum & efficacissimum in petechiali remedium
sunt DIAPHORETICA non tam ratione febris, quàm ra-
tione malignitatis. Ab hisce ægroti salus maximè dependet.
Illis nihil efficiantibus, nulla ægri restitutio speranda.

In

In formâ pulveris.

Rx. bezoard. solar. Rolf. gr. iiij. Rx. sal. prunell ʒij.
C. C. philos. ppt. ʒj. bezoard. miner. ʒj.
bezoar. orient. gr. iiij. camphor ʒj.
ol. citri g. iij. croci ʒß.
M. F. pulvis. Vel: M. dosis ʒj. cum ▽ card. bened.
vel aliâ alexiter. Riverius.

In bolo.

Rx. theriac. veter. ʒj. Rx. conserv. fumar. ʒij.
confect. alkerm. ʒß. pulv. Imperial. ʒß.
spec. liberant. ʒj. carn. citri recent.
ʒ. diaphor. ʒß. C. pulv. rad. contrahier. s. q.
M. F. Bolus. Vel: F. Bolus.

In potione.

Rx. mistur. sudoris. cathol. Rolf ʒiß. Rx. essent. campb. alexiter.
spir. sangv. human. g. vij. cōposit. B. Mæbii. ʒij.
cervin. g. vj. ▽ fumar. ʒß.
fir. citri ʒß. fir. card. bened. ʒij.
M. F. Potio. Vel: M. F. Potiuncula.

In simili habentur laude, *tinctur. compos. alexipharm. Rol-*
fincii, spirit. cordial. balsamic. ejusd. ▽ vita pestil. Andernaci. ▽ vi-
ta rhizotica Zwingeri, ▽ de C. C. Myns. liquor. diaphoret. liq. ni-
tratus & vitriolatus, item spir. vin. theriacal. ejusd. ▽ bezoardica
August. ▽ bardana compos. eorund. ▽ cordial. Saxonica. ▽ cor-
dial. Fons. ▽ topbor. C. C. Hartmanni. acet. bezoard. Augustan.
Myns. Mæbii. bezoar. potabile Myns. elixir pestilentielle Theophr.
mistur. alexiteria Kneusfeli, Kyperi, electuar. diascord. rosat. Myns.
electuar. camphorat Craton. pulvis Pannonicus Sennert. & simi-
lia.

CAPUT XXIV

alterantia & confortantia depræ- dicat.

Sudore sufficienter alternis provocato vicibus subjungenda
ALTERANTIA & CONFORTANTIA.

I. INTERNA

In formâ pulveris.

<p><i>Rx. magist. perlar. butyrac.</i> <i>resolubil. Rolfinc.</i> <i>C. C. sp. Ol. ppt. a. 3ß.</i> <i>unicornu. solar. Mins. gr. viij.</i> <i>ol. citri g. iij.</i> <i>M. divid. in 4. part. æqual. S.</i> Hertzstärckendes Pulver.</p>	<p><i>Rx. pulv. Marchion. 3ß.</i> <i>magist. corall.</i> <i>C. alcis a. 3j.</i> <i>ol. rosar. veri g. ij.</i> <i>M. in chart. S. Schweiß Pul-</i> ver auff jmahl.</p>
--	---

In formâ julepi.

<p><i>Rx. radic. scorzon.</i> <i>acetos.</i> <i>angelic. a. 3ß.</i> <i>semin. 4. fr. maj. a. 3ij.</i> <i>lign. sant. rubr.</i> <i>rhod. a. 3j.</i> <i>cinam. elect. 3ij.</i> <i>passul. min. 3ß.</i> <i>rasur. C. alcis 3j.</i> <i>Coq. in s. q. ▽ hord. in</i> <i>Colatura thj. dissolve.</i> <i>succ. citr.</i> <i>granat.</i> <i>berber. a. 3vj.</i> <i>sir. acetos.</i> <i>tunic.</i> <i>ceras. a. 3ij.</i> <i>confect. alckerm. 3ij.</i> M.F. Julepus optimus, Vel:</p>	<p><i>Rx. mistur. cont. cord. infirmit.</i> <i>Rolf. 3iijß.</i> <i>▽ cinam. buglossat. Myns.</i> <i>scordii</i> <i>acetosa.</i> <i>pomor. borsdorff.</i> <i>ceras. nigr. a. 3iij.</i> <i>sir. citri perlati 3ij.</i> <i>berber. corallifat. 3iijß.</i> <i>M. in fictili puro. S. Sonders-</i> licher Krafft Julep.</p> <p><i>Rx. de coct. citri ad ideam. Myns.</i> <i>parat. 3xj.</i> <i>in fictili benè munito.</i> S. Krafft Julep. Ejus hau- riat æger, quantum vult, cum libuerit,</p>
---	--

In

In formâ electuarii.

Rx. conserv. rosar.	confect. de hyacinth. ʒiʒ.
acetosell.	spec. diamarg. fr.
tunic. a. ʒ. ij.	liberant. a. ʒiʒ.
roris ☉ ʒj.	spir. ☉. ♀ aa. ʒʒ.
rob. rtbes.	c. sir. acetos. citri q. s.
condit. lactuc. Ital.	M. F. electuarius maximè salu-
rad. cichor. a. ʒiij.	tare.

II. EXTERNA cordis regioni, naribus, temporibus & pulsibus applicanda in principio, petechiis verò efflorescentibus propter repulsionis metum ab illis abstinendum, die decimo octavo rursus usurpari queunt, & sunt sequentia:

Rx. spec. pro epithemat. cord. ʒj.	Rx. extr. cordial. Norinberg.
de gemm. fr.	epithemat. cord. Mins. a. ʒij.
rad. contrahiervæ ʒʒ.	▽ pulegii
santal. omn. a. ʒj.	rosar. a. ʒiij.
flor. cordial. temperat a. ʒiij.	acet. bezoard. ʒj.
	camphoræ g. viij.
	croci g. vj.
D. in scatulâ s. species gum	M. in fict. S. epithema pro pul-
puls. Sacklein.	sibus tepidè applicandum.
Rx. balsam. antilimic. Rolf.	ruta
camphorat. Sala a. ʒj.	rosar. ver.
extr. theriac. ʒʒ.	angelic. a. gutt. v.
confect. alkerm. ʒj.	M. in pyxide eleganti. S. Herz-
ol. citri	Schlaff- und Nasen-
cinam.	Balsam.
melisf.	

CAPUT XXV

symptomatibus it obviam.

HÆc cum non solum, quatenus obtinent rationem causæ, quæ est Galeni 12. m. m. cap. 1. opinio, verum etiam καὶ ἰατρικῶς

cauti per se, indicent, & ablatione indigeant à morbi curatione distinctâ, nec semper expectare cogamur, morbi illius, quem sequuntur, curationem, nisi velimus periculum, quod minantur, in actum deduci, meritò attendenda.

Dolor cum urget in capite, vel ventriculo, mitigandus, præcipuè externis. Internale via parci iuvaminis. A generosis, stupefacientibus metus, ne motus inhibeatur.

℞. aq. verben. plantag. solani. rosar. a. ℥ij.

sem. papav. ℥℞. nucl. persicor. cerasor. a. nr. XX.

Emulsio per linteum cum expressione fasciâ lineâ excepta applicetur fronti. **S. Stirn-Milch.**

℞. spir. mentb. cum vino destill. ℥iij.

sirupi corallor. ℥j.

eleosach. anis. ℥j.

M. in vitro **S. Stillend-Säfflein.**

VIGILIE priori emulsioni medelam acceptum ferre queunt, & si libuerit gr. j. aut ij. *opii thebaici s. method. Rolfinc.* in *aq. apople.* soluti addi possunt.

ARDOR oris, lingvæ & faucium mitigatur collutionibus, quibus **Ⓞ** admistum.

CAPUT XXVI

Diætæ rationem adnectit.

EXquisitissimam Indi Brasiliiani vitæ habere rationem, & à morbo convalescentes, vix soli vel levissimæ sese auræ exponere *historici* testantur. Si & nos accuratissimas diætæ leges observaremus, multis morbis occurrere possemus. Quotidiana enim docet experientia, innumeras diætam exhibere miseriarum tragædias, si vel in excessu peccetur, vel cibi difficilis coctionis debili offerantur ventriculo. Ex solâ enim diætâ plurima morborum proveniunt spectacula, inter quæ non ultima pete-

petechialis obtinet subsellia. Ut itaque ægrotus fugienda fugere, & convenientia eligere possit fercula, quædam ipsi præscribemus.

Sed hîc nos à proposito desistere monent, qui febrem petechialem non tam à diætâ, quàm à contagio vel aëre inquinato oriri asserunt.

His autem, ut scrupulum eximamus, dicimus, nos non ignorare, ab aëre & contagio multis accidere petechialem, diætâ autem præscribere, 1. ut ciborum quantitate observatâ, corpus à cruditatibus liberum reddamus, quò eò feliciùs deinde advenienti petechiali resistatur. 2. cùm sciamus, hunc cibum magis ad febres disponere, & petechiali ansam dare, quàm illum, ideoque eorum mentionem huc facere constitui-
mus.

Agmen in fonte diætatico VITALI ducit AER. Si fieri potest, eligatur temperatus, purus. *Sanis* ad frigiditatem magis & humiditatem inclinet, *ægris* ad caliditatem magis & siccitatem accedat, quò eò meliùs natura expellere malignitatem possit.

Locus in quo æger decumbit, vel mortuus est, quantum possibile, vitetur.

IN NATURALI diætâ Vicrus ab *Hippocrate* febricitantibus proponitur humidus, nos facilis concoctionis bonique nutrimenti addimus.

Caro vitulina, agnina, bovina, cervina, leporina recens, sive cocta, sive assata placet. Suilla, cervina vetus, rancida, fætida, item bovis & vaccæ senioris rejicitur, quoniam exsucca & dura est, & pravos succos generat.

Perdices, gallinæ, gallinæ Indicæ, capones, turdi, merula, columbæ juniores, anseres mediæ ætatis saginati, omnem bonæ nutritionis expectationem explent. Veteres verò anseres & galli seniores, veneris usu attriti, mensam non ornent.

Inter pisces præferendi saxatiles. Conveniunt, perca, cobites, barbatulæ, funduli, truttæ, thymali, mulli, aliique viscositatis & glutinositatis suspicionis expertes. Mustela, anguilla, murenæ, flutæ, aselli, rajæ, pasceres exsiccati, tinca, &c, minùs aptæ.

Salis, aceti, sacchari, mellis usus sit moderatus.

Ova forbilia in laude habentur.

Fructus horarii proscribendi. Ulcera & tubera terræ aliis relinquenda.

POTUS. Juscula ex præcedentibus carnibus præparata, ptisana hordeacea convenientissima.

Cerevisia bonæ famæ & probè defecata admittitur. Medicata flor. cordial. herb. acetos. scord. rut. rad. angel. & aliis præfertur, cui addi possunt aliquot gutt. spir. \oplus l. \triangle .

Vinum an concedi possit, medici diversis occurrunt frontibus.

Nos biliosis temperamentis in febre intensâ, cum siti, lingvæ siccitate, & nigredine illud exhibere summè perniciosum putamus. Iis autem, quibus febris remissior, malignitas major, sitis ferè nulla, lingua humida, & qui sunt pituitosi, vinum arbitramur convenientissimum.

IN ANIMALI DIÆTA MOTUS & QUIES se invicem excipiant moderatè. *Motus* corporis nimius & vehemens, sangvinem concitat, vires defatigat. *Quies* mediocritatis terminos excedens cruditates, obstructions, & tandem febres progenerat.

VIGILIÆ moderatæ salutares. *Nimie* spiritus animales turbant, debilitant, exhauriunt, capitis gravitates accersunt.

EXCRETA ET RETENTA à naturali non declinent statu.

ALVUS sui officii immemor clysteribus admonenda.

Venereis voluptatibus omnibus portam claudimus.

ANIMI *παθήματα*, quæ singularem in corpore alterationis potestatem habent, non admittenda. *Hilaritati & Gaudio* moderato locus relinquitur. *Timorem, iram, mœstitiā*, ut ipsam mortem, fugiat, illæ enim citissimè, hæc sensim calorem spiritusque refrigeratis extremis partibus simul cum petechiis ad eor revocat, & periculum ingens ominentur.

Et sic manum de tabulâ movemus, hujus petechialis theatrum clausuri. Quod si à veritatis semitâ in uno vel altero aberraverimus, à sanioribus in veram nos doctrinæ reduci viam luben-

bentes patiemur, quotidie meliora edocti. Experientia canis
adhuc destituti, doctioribus nos praebeamus faciles.

Tibi verò, aeternae DEUS, qui hactenus studiis nostris be-
nedixisti, gratias ex intimis cordis penetratibus pro tuâ in hoc
opere assistentiâ agimus maximas. Concede clementissimè, ut
studia nostra in Tui imprimis Nominis Sanctissimi gloriam, in-
gemiscentis aegroti salutem, nostrumque denique vergant
emolumentum.

SOLI DEO GLORIA!

Ad

Experientissimum & Praclarissimum

DN. DOCTORANDUM RESPON-
DENTEM; Amicum & Commensalem
suum honorandum.

Aggrederis morbum, qui multos cuspide mortis
Exstinxit; varium terrificumque genus!

Quem si quis videat, monstrum vocet horri-
dum & ingens;

Quod soleat Medicas vix trepidare manus.

Sed bene fit, chartis hunc tantum sistis, at aegrum

Hunc qui sustineat, postera CURA manet.

Utraque CURA, precor, sit felix! utraque secum

Commoda multa ferat, promeritumque GRADUM!

Benevolentiae testandae causâ faciebat,

Christianus Chemnitius, D.P.P.

Pastor & Superintendens.

Nobili atq; CL. V.

DN. CHRISTOPHORO RELOVIO,
Med. Doctorando dignissimo.

PRO LICENTIA

summos in Medicinâ honores petendi
disputaturo

FELICITER!

TE porro *Aeneas* (α) & *avunculus* excitet *Hector* (β)
His si non major, ne minor ipse fies.

(α) D. Guernerus Rolfincius, Med. Pract. ac Chimiae in Acad. Prof. Sal. Primarius.	affectu, & quidem singulari testando L. M. Q. scribebam
(β) D. Christoph. Schelhammerus, Botan. Chirurg. atque Anat. itid. hic quondam Prof. Publ.	<i>Joh. Ern. Gerhardus,</i> SS. Th. D. Prof. Publ.

RELOVI, divinæ artis prænobile germen.
dum chartis animi properas includere sensa,
abdita *purpureæ* reseras penetralia *febris*,
ostendisque viam, quâ vita salusque tuenda,
aurea fæcundo de pectore flumina fundens.
Purpuream sic per febrim tua gloria surgit,
et tenebræ fugiunt: lux aurea dimovet umbras.
Doctorum fœcunda parens SALANA virorum
applaudit, nova ferta parans, condigna laborum
præmia. Pieridum gratatur turba sororum.

En

En tua Doctorum mox purpura tempora cin-
get,
gloria, quæ cineres tumulosque perosa, bono-
rum
crescat in immensum, volitetque per ora viro-
rum.

CLARISSIMO DOCTORANDO

*de speciosis in medico stadiò progressibus gratulatur, ipsique
in gravium morborum curationibus faventem òmnibus & di-
vinam benedictionem apprecatur,*

Guernerus Rolfincius,
D. & Prof. Publicus.

RELOVI Medicæ præfulgida stella cathedræ,
res Tua nunc agitur. Non est mortale quod optas,
Doctorum lateri sociarier ordine primus.
*Ardorem studii hunc ardor probat iste febrilis:
Ardeat excellens nomen, post fata superstes!*

Ita vovet

Joh. Theodorus Schenck,
Med. D. P. P.

Postquam devotas in cuncta pericula dextras
Sustinuit Miles signa cruenta sequens,
Nec timuit gladios neq; vim, neq; tela, nec ignes
Objecitque hosti pectora sæva tetro,

Ex

Ex hostis prædâ tandem sibi præmia sumit
Et forti palmam victor ab hoste gerit.
Sic quoq; Musarum gnavus, qui castra secutus
Infraçti studii præmia justa capit:
Exemplum Nobis CLARUS RELOVIUS addit,
Qui tenus hæc MEDICÆ commoda multa REI
CONGESSIT, *magni studiò fervente* GALENI
Et sectatus opes *noçte dieq;* VIGIL;
Accipit actorum jam præmia justa laborum
Et MEDICOS inter *nobile nomen* habet.
Ex animò grator TIBI; mox *sic ibis ad astra,*
Et MEDICI fies gloria magna chori.

CLARISSIMO DN. DOCTORANDO FAUTORI
& AMICO SUO HONORANDO *ita Συγχαί-
γων applaudere voluit*

M. JOHANNES CHRISTOPHORUS *Hundeshausen/*
Amplissimæ Facultatis Philosophicæ Adjunctus.

Qlli toties cathedram, populo spectante, petebas,
nunc tandem victor summâ cum laude triumphas.
Purpuream testor febrim, quæ victa recedit,
ejus ad interitum surgis nova stella coruscans.
Invideat Lachesis, plaudat nunc ager anhelus,
atque tuas medico laudes deprædicet orbi.

Clarissimo DN. DOCTORANDO Fautori & contu-
bernali suo honoratissimo gratulabundus ap-
ponebat

Johannes Nicolaus Groshain,
med. ac chimicæ cultor.

F I N I S.